

LÁNG ÁRPÁD

ESZTÉTIKAI SKICCEK

A verseim

Szeretném, ha én írtam volna őket, de nem én írtam. Az írta őket, aki szeretnék lenni s akiről néha (pillanatokig csupán) azt hiszem, hogy én vagyok. Pillanatokig olyankor az is vagyok! Az énem s az akarnám-énem, ha néha összetalálkoznak, akkor megrögzítem őket, hogy legalább emléke meglegyen ez életnek, ez egyesülésnek! Ezt ihletnek nevezik közönségesen. Több ez annál! Önmagára-találás! A valóság s a kitűzött cél egyesülése! Egy pillanatnyi célnál levés! Úgy látszik, minden alkotás egyesülésből származik. Az én s az akarnám-én pillanatnyi betűcsókos szeretkezés! És az ihlet láza az egyesülés kéje!

Nem minden írásművészet! De művészi minden írás, hol az író önmagát fejezi ki a betűkben! Ahol a más életét írva is meg: önmagát objektiválja! De ezt csak akkor teheti meg, ha mindezek a mások benne élnek! És minél több egyéniség van az íróban, annál nagyobb művész!

Az így vérrel, ideggel megírott munkát lapozgatva, az olvasó beleéli magát az egyéniségbe, amelyben az író kiélte magát! De csak akkor, ha a művész teljesen kiélte magát a betűkben!

Úgyhogy az írás után teljesen tiszta maradt, teljesen üres, mint előbb a papiros, mellyel most kicserélődött! De ha teljesen a papírra élte át magát, akkor az olvasó tiszta üressége életes alakokkal telik meg, akkor a papír s az olvasó fognak most kicserélődni.

Néha az olvasó egy írásnál úgy érzi, hogy ő itt a főhős

Átéli a főhős minden élményét. Nem kívülről, szemlélve, de belső átéléssel. S ez a művészet alsó fok! Néha, sokkal ritkábban, az olvasó minden szereplő személy életét átéli és tökéletes az illúzió, hogy ő jár-kel, cselekszik, s szinte előre tudja, hogy most ez a személy így fog cselekedni, mert hisz imeri saját egyéniségét, amely a szereplő egyénisége: a kettő egy! S ez a középső fok!

És, még ritkábban, az olvasó azt érzi, hogy ő ezt már rég átélte – az összesek élményeit – s az az illúziója, hogy rég átélt élményeit éli át most újra és nemcsak átéli, de kiéli, kifejezi, az az illúziója, hogy ő a szerző.

Ez a művészet felső fok! Itt a művész úgy kifejezte magát, hogy egyesül az olvasóval! És ezért tartom Dosztojevskijt a legnagyobb művésznek!

Kétfajtájú az előadóművészet. Vagy megéléssel alakít valaki, vagy technikával.

A megélés a gyakori előadással technikává válik! Legművészbib az első előadás!

A technikánál: a gyakori előadás javítja a technikát.

Ne csodálkozzatok, ha valaki az első próbán művészt ad s az első előadáson már rosszabbat! A sok előadás rontja a művészt!

A sok előadás javítja a virtuózt!

Önhipnózis. És ez az én egész esztétikám az egész expresszionisztikus magamadás bárkiben és bármiben: az Én azonosítása a Mindennel és mindenkivel a művészi belhelyezésem és megélésem át.

Mindez talán nem is más, mint egyszerű autoszugesztió, önhipnózis. És ez összefügg ismét a „többemberrel”. Az Én kettéválik s az egyik szuggerálja a másikba azt, hogy ő nem ő, de ez és ez az ember. Saját képzetét átviszi azért az éppen most megélt emberbe s így tesz mindenkire saját magává! És így éli meg a más életét, de a más életét egyben önmagához idomítva.

S ez a nyitja a művészeknek és tudománynak s egyúttal a művészet és tudomány líraiságának. Ezért líra a tudomány is!

Mindehhez esetleg érveket adhatna egy hipnózis, amely a más életébe helyezne át s ahol talán alkalmam volna a két állapot összehasonlítására! Mert ha nem is igaz, de érdekes és megéri!

Relativizmus. Mert ez sem abszolút. És fog még jönni más új abszolút. Először a dolgokban hittek. De megingott a hit s jöttek a relativisták, a szofisták. De támadt Platón s megalkotta a szellemek világát. S most ebben hittek. De a hit megingott. Jöttek az új relativisták, a szofisták. Már a XVI. századtól kezdve. (Montaigne.) De támadt új hit. Az Énbe vetett hit. De ez is inog s itt vannak harmadszor a relativisták, kik ezt is megdöntik. Vajon mi lesz az új abszolút? És mit kell majd megdönteni?! Mert a relativizmus sem abszolút s jön még ezentúl is új!

Az igények kielégítéséért mindent – csak nem az igényeket!

Öngyilkosság. Egyik azt mondja: gyávaság és megfutas! Másik azt mondja: bátorság és szembenézés! Mindegy! Ez is, az is szubjektív és relatív!

Aki és amikor úgy érzi, hogy ő és most tudna öngyilkos lenni, az azt mondja, hogy az öngyilkosság bátorság és szembenézés! – Hogy így ő bátornak és szembenézőnek hihesse magát! Mert erre a hitre van szüksége! Igaz, hogy legtöbbször csak ösztönösen, s talán, ha valaki megmondaná neki, el se hinné, vagy megdöbbenne és rájönne, hogy így van! – csak kifejezni nem tudta! És aki és amikor úgy érzi, hogy ő és most nem tudna öngyilkos lenni, az azt mondja, hogy az öngyilkosság gyávaság és megfutas, hogy így ő újból bátornak és szembenézőnek hihesse magát!

Talán ismeritek is már ezt! Mintha ez az első találkozás

átka volna! Vagy néha áldása. Egy emberrel szemben mindig ugyanazok vagyunk még más körülmények között is. S az első mélyebb együttlét szinte végleg dönt a további együttélések hangjára is. Mással szemben lehetek egész más ember és szintén mindig. S aztán...

Teljes színpad. Művészi eszközökkel mégis csak egy a cél: egybepántozódnál Színész és közönség együvé, de egyúttal az univerzummal is: vagyis tömeghipnózis: a lelki-infekció hidján át a szuggesztió! Ez a cél itt is, mint mindenütt! Hiszen a gondolatok kicserélődése is csak ez! És egészen mindegy, hogy egy emberről vagy tízről vagy ezerről van-e szó. Mert egy ember is tömeg és egy embert is éppúgy lehet szuggeszálni, mint a tömegeket: közönséges hipnózissal, éppúgy, mint tömegszuggesztiós eszközökkel, vagy művészi utakon is! Hiszen a hivatásos hipnotizőr sem más, mint tömegvezér, aki vagy hisz önmagában, vagy nem hisz, de tudatosan el tudja hitetni hatalmát.

És mert ez a művészet célja, éppen azért egy művészi színelőadás után szavalás, zeneszám után szinte bűnnek minősítem a tapsot! Mert a kicseréltség, egybepántoltság művészi hatását kisszagatja, esetleg teljesen szétrongyolja!

Valami közepszerű vagy rossz dolgot már illik megtapsolni. Ebből hadd zökkenjen ki a néző, bár úgyszincs miből!

Mi a mi életünk?! Valahogy, valami kísérlet, ami csak arra jó, hogy megismerésre váltsuk át. – Valami belevetés, bekapcsolódás, hogy minél előbb kiússunk, félrevonuljunk! Valami ajándék akarás és méz- és élmény-gyűjtés a raktárba, amit aztán összesűrítve szászorosan ajándékozhatunk! Valami mentetetődzés, hogy mi is ott voltunk, s amikor magunkat adjuk, nemcsak

belső meghatározottságból, de az életből kapott rész szerint is: mindenki vagyunk!

Az élet a másodrangú, ami csak azért kell, hogy legyen mit művészetre átváltani! Másodrendű, hogy legyen megoldandó önproblémánk, amit a világ problémájává téve, a világ számára oldjunk meg! A mi életünk szükséges híd, melyen rohanva járunk át a művészethez. Hogy lehetőleg kevésbé legyünk a hídon! A mi életünk a híd, a válság a múltunk és jövőnk között.

Életkérdés

(Párbeszéd)

– A hetéra steril: fizikai megalkotottsága és idegzetének differenciáltsága az adásra s nem a befogadásra hajlamos.

– Hát én előttem más a hetéra. Nem ellenpólusa az anyának. A hetéra lehet akár anya is. Ma a legértékesebb asszonyi típus. Mert az adásban fejezi ki a világgal egyemberségét. Ad nemileg és szellemileg és mindig önmagát adja. Jutalma már az adásban van. Aszpázia a szimbóluma. És inkább szociológiai fogalom. Mert nem prostituálja magát. Nem feleség és nem ringyó; nem eltartásáért és nem kitartásáért lesz a férfié. A legtöbb ringyó nem hetéra és szívesebben lenne feleség és anya – ha sorsa engedné! De mindez Weiningerre emlékeztet és mosolyognom kell!

– Pedig nagyon komoly kérdés!

– Igen s éppen azért lemosolyogni való! Mert felveszi az ellenpólusokat s ezeket teszi problematikussá, holott maga is elismeri, hogy ezeknek keveredése a realitás. Külön minden nőben, férfiban megállapíthatni a keverés arányát, minőségét. Hogy Weininger szavával

éljek: karakterológiát lehet adni. Ezt érdemli meg a kérdés komolysága és mosolyognom kell Weiningeren.

– Pedig éppen ő bizonyította be a probléma iszonyú komolyságát. Mert ez a probléma az élete volt. S az életét akarta benne megoldani és nem tudott teljesülni. Nem tudta az egyirányúságba felküzdeni magát. És öngyilkos lett! Mert nem teljesedett. És a könyve utolsó fejezete már az öngyilkosság!

– Igen, mert nem tudott élni! És nem tudta, hogy az élet örökös válság!

– Hogy nincs megállás! csak megállók vannak! Hogy a megálló, a várás megszűnt: új utak, új várások átélésére szóló pihenő! Hogy nincs vég és végleges megoldás! Csak ideiglenes! Az egyén életében és a korok, az emberiség életében sem!

– De pillanatnyilag és nem megállásnak, csak megállónak sem tudta egy síkra helyezni életét!

– Igen! Még írás közben: pillanatra sem, az iszonyú betű vonagló táncában: még most a igaz megélt hitét sem tudta kiverekedni magának a lázból: a megállóhoz sem tudott elérkezni. És ez tragikus! A kételkedés, a hit hiánya már az úton! Mert a megállónál már mindig ott a kétely. De az útra hit nélkül indulni nem lehet! Ez egyéneknél és koroknál is iszonyú! A passzivitást, a ritmustalanságot okozza. De koroknál a kétely sohasem keletkezik az úton! Csak a megállónál! És ez helyes és szükséges, mert nem halálos megállást, de új utakra indulást eredményez! Így szökik életbe a ritmus! Az élet, a disszonancia komolysága vonalán!

– De a kétely, a hitnélküliség meddő! És nem elég-séges a most, az út pillanat-hite!

– Az örökös hit: dogma és ezáltal terméketlen! A hit csak az útra szól! A megálló kételye a gondolaton át új hitbe erősödik! Csak az útra szóló hit alkot!

– És Weininger?!

– Egy még mélyebb életkérdés tragédiázta koporsóba! A férfi az abszolút tökéletesség, a zseni, az univerzummal, világgal-egy-ember, akit megír: ez az ő akarnám-énje! Ebben magát akarja kiélni! Stirner írás közben csakugyan az *egyetlen* volt. Nietzsche írás közben csakugyan magát adta Zarathusztrában: aki csak akart lenni! Weininger írás közben sem volt célnál!

– S jaj annak, ki a cél hite nélkül indul!

– Mert minden felkohozott várása az „a férfi” volt! Félbehagyottságoké volt az élete: fél rombolások és fél alkotás. S ő csak alkotni akart, és csak adni, de teljesen! Hiszen mindenki az akarnám-énjét teszi meg istenévé. Mert isten nem az egész, de a rész! Az én összetettségének egy kimetszett cikkelye, melyet hegemonnak akarunk megtenni a bent-emberek csatájában... Mely egy-emberhez akarjuk idomítani az összeseket. És így alakulnak ki a lírai, a vallásalkotások!

– De Weininger pillanatra sem volt célnál. Írás közben is harctér volt – győztes nélkül! S így született meg az elmélete! Van az abszolút férfi (akarnám-én) s az ellenpólus, az abszolút nő, aki maga a tökéletlenség. De a valóságban nincs meg egyik sem! Csak a kettő keveredése! És itt iszonyúan kegyetlen tudatossággal végez önmagával! Itt az igazi öngyilkosság! Később tényleg öngyilkos is lett, de ez a fájóbb, a kegyetlenebb, mert itt nem az Egészet, de a Részt, az istent, az akarnám-énjét végzi ki. Mert benne is sok van a nőből.

– És akkor mást próbál, még nem adja fel a harcot! Új ellentípusokat állít fel! Az „árja” lesz az akarnám-én, az abszolút tökéletesség, az univerzális alkotó zseni s az „a zsidó” a másik véglet! Hiába! Következik a második irtóztató önleszámolás. A valóságban minden árjában van valami a zsidóból és fordítva!

– És esztétikája: az univerzálítás, ahol a zseni mindenben magát adja, mert ő mindenki! Hiába! Har-

madszori öngyilkosság! Dosztojevszkij magát adja a gyilkosban, mert ő a gyilkos! S hogy tényleg mégsem gyilkolt?! Azért nem, mert nemcsak gyilkos, de több, de más is; hiszen a meggyilkoltban is magát írja le. Nem lehetett igazi gyilkos, mert több-ember volt s a sok ember ellensúlyozta egymást! Íme! Újból a bent-emberek keveredése és harca – újból győztes nélkül!

– De a negyedik: a csak „a nőre” vonatkozó megállapítás?!

– Ez már csak narkotikum a fátadt, bomlott idegekre! Más téren folytatása eddigi elméletének. Már nem életkérdés és nem líra!

– Weininger tehát nem volt „a férfi”? Hanem kevert! És így talán homoszexuális?!

– Lehet! Most így látom, de lehet, hogy nem így volt. Aszlányi határozottan homoszexuálisnak tartja. Gábor Andor tagadja, mert szerinte erős nemi életét csak nőekkel bonyolította le. De ha mindkettőt ténynek vesszük: ez újból a bent-emberek harca mellett szól. Homoszexuális hajlamú, de ő csak férfi akar lenni, s hogy önmagát is meggyőzze róla, csak nőekkel folytatja a nemi érintkezést. Hiába! A hajlamok maradnak s ez a negyedik öngyilkosság, amit aztán követett a revolvergolyó!

– S mindez szép így, de el is higgyem?!

– Ne hidd! Most így látom! S talán nem is Weininger volt itt a fontos, de én! Mert itt újból és én is lírát adtam s a magam líráját röntgeneztem az ő életébe!

A vas esztétikája

I.

Bresztovszky Ernő (Művésznyomor és művészgög) írta ezeket. „Mikor feljöttem Pestre, még előttem a lovaskocsi volt a szép. Lassanként azonban a villamosban és az autóban is kezdtem szépséget felfedezni. Egyszer a kisfiam egy lovaskocsit látva, így szólt: »Apám, mi az ott elöl? Minek az? Az csúnya.«”

Már nem a ló és vadászkutya, nem a hold s a lány kibontott haja, nem a várkastély a szépek!

Jött a vas, a gyár, a gép s átalakította a művészetet is!

A villamos és az autó lettek szépek, a bérpaloták, a villamos ívlámpa.

Eljött a vas esztétikája. De a vidékre még nem tört be a villamosság! A vidék még megbámulja a kutya ugatta holdat, a pusztán vágató lovat, a kék szalagot a szende lány szőke hajában, aki pirulva simul kedvese vállára, megcsodálja a huszárt és a szenvedélyes vadászt és a hold sápadt sugarait is.

A vidékre még nem tört be a villamosság és Wolfner még mondhatja ezeket: „Hallja, Herczeg úr! Egy jó regényre van szükségem – vidékre!”

II.

Azért még most is festenek lovat. De a Meštrović (horvát szobrász, Rodin tanítványa) lovának egyes tagjai le vannak törve, a ló el van torzítva! Még látszik rajta, hogy ló. De nem az a cél! Lehetne az akármi más! És a címe: Erő!

Boccioni (olasz futurista) lován már a ló sincs sehol. Csigásan pördülő rugalmas erővonalakat lát a szem.

Sávosan karikázó gyűrűzések, miknek hatása a visszapattantó erő! És címe: Rugalmasság!

Mert már nem a villamos, nem az autó, nem a bérpalota és nem a villamos ívlámpa a szép!

De itt a vas, a szén, a libabőrzés, az erő! Nem maguk ezek a dolgok, de a bennük rejlő kohézió, villamosság, gravitáció! Vagy nem is ezek az erők, de ezen erőknek a működése. A mozgás, a rugalmasság, a lendület!

És ugyanígy alakult át az ember!

III.

És így jut szerephez az idő!

Három ember áll a művészet terén szemben egymással!

Három nemzedék!

Az egyik még mit sem tud az időről!

Örök-abszolút emberek ezek, akik bármikor élhetnek, nem tudnak az időről, rájuk az idő nem hat. Jók vagy rosszak, mert hisznek a jóban s a rosszban s még nem tudják, hogy „nincs bűn, csak visszaesés a régi világnézetekbe” (Nagy Sándor). Nem tudhatják, mert ez már az idő fogalmát fáklyázná fel bennük. Ezek az emberek „jellemek” és „jellemtelenek”, mert nem tudják még, hogy a „jellemtelen” is jellem, hogy neki épp ez a jellemzője! Erkölcsösek vagy erkölcstelenek, mert még hisznek az erkölcsben és számukra így van erkölcs. Még az erkölcstelenek is hiszik és így ezek számára is van erkölcs, csak épp ők vétkeznek ellene s ez a tragédiájuk. A hit! Mert így nem válhatnak erkölcs nélküliekké, csak erkölcstelenné! És hiszik és keresik a boldogságot és boldogtalanok, mert nem tudják még, hogy nincs!

Ezek az emberek a „valamikor” emberei. Ezek *akkor* élő, időbe kapcsolódott, a korra jellemző emberek voltak, de máig felvászorogva – leszürkültek.

Az ilyen embertípusokat kitermelő és bennük ön-

magukat adó írók a „valamikor” művészei voltak – de máig felvászorogva – leszürkültek. De szükség van rájuk a még ma is „valamikort” élő olvasók szempontjából. Ez a tegnapelőtt világnézete és ebben találkoznak „művész” és bámulója. A vidék és aki ír a vidéknek!

IV.

A következő nemzedék emberénél már szóhoz jut az idő.

De az időtlenség formájában. Az előbbieket időnélküliek voltak, nem tudtak az időről. Ezek ismerik az időt, de nem tudnak bekapcsolódni! Pedig ismerik, érzik, tudják. Hiszik az időt, látják – mégsem!

S ezért fáj nekik az idő, az óraütés. Beletörnek az idő küllős kerekébe!

És ez a tragédiájuk!

A hit! Mert minden más hittől megmenekültek. És most semmi előttük, amit már le nem borzongtak volna magukról. Csak az idő hite maradt meg s ezt nem tudják megmarkolva szolgáljukká alázni. Ez a hit görnyesztí őket fölülállóan.

Vágyón néznek fel rá! Szeretnék! De nem lehet! Várnak. Panaszkodnak, szomorúak. Nem tudják, hogy miért, mit várnak?! Csak hiszik, hogy eljön! Remegve, ösztönös sejtéssel, hisztériásan kifinomult idegvonaglásos étellel – és belesüppednek a mámor panaszos, tétlen siránkozásába!

Az évek jönnek, jönnek, ők sápadoznak. Fáradtak, betegek, sóhajtoznak s minden kis külhatást szívesen üdvözölnek egy kis pihenőre! Minden illat, szín, fény, vonal csillogó ritmikává pompásodik fel e lomha, átmenettől irtózó, időtlen betegekbe! Csak befelé néznek. S a befelé nézésben sohasem találnak rá arra, amit várnak. Nem tudják, hogy az idő a cselekvések ritmusa,

s a befelé-életben., gondolkodásban megszűnik az idő. De ha tudatossá válik is ez előttük, hiába szeretnének – nem tudnak tenni.

És ez még inkább beleborzong sápadt vérükbe!

Ezek az emberek a viharelőtti világnézet emberei!
A viharelőtti passzivitás betűragott időtlenjei!

A passzívak! A holnapvárók! A holnaptól az örömet, a kacajt, a tettet, a mozgást, a cselekvések ritmusát – az időbe kapcsolódást várók, remélők és érte siránkozők!

A passzívak!

A tenni nem tudók!

És a művészi önmagukat adják ezekben az emberekben!

De önmagukon át egész korukat, egész világukat!
Univerzálisan – egyek, ugyanolyan meghatározottságúak koruk embereivel!

Bár magukat adják – adják a Mindent!

Ha talán nem is tudnak erről mindig!

Ezek a tegnap művészei!

Ma?

Pityergő epigonjai a tegnapnak.

V.

S ezzel elérkeztünk a ma nemzedékéhez.

A ma embere már odaugrik az időnek, belékapcsolódik. A tegnapelőtt időnélküli, a tegnap időtlen, a ma embere részére meg van oldva az idő problémája.

Teljesen belekovácsolódott! A kettő együtt összefoncsorozva, rezultánsul adja az erőt!

Az időtlenség passzivitása helyére az idő aktivitása: a mozgás, a ritmus dobogott fel akart tudatos léletté!

A vas, az érc, a kohézió, a villamosság, a gravitáció benne legyökereznek, préselt, túlfűtött akarásokká rügyeznek!

Itt az erő embere! A tegnapi emberben is volt erő; de ez a potenciális energia volt. Egy helybe rekedt, mert hiányzott a kívülről jövő lendület, az indulás!

Mert rájuk nehezedett a tehetetlenség törvénye! A ma embere már a belülről kilombosodó akarát erejével lendületbe dobja magát! Energiáját akarva, tudatosan kinetikai, mozgásbeli energiává rugózza. Tudja, hogy a várás időtlensége meddő! Hogy a holnapot nem várni kell! De mává kényszeríteni a tetten át! Tudja, hogy annyi a joga az élet komoly kacajához, amennyit kiküzd magának!

Hogy jogos a meddón síró szenvedése – mindaddig, amíg meg nem szerzi az örömhöz való jogát! Tettel! A mozgás, az idő, a tett, a kacaj kiküzdése a léha sírással szemben – ez a ma emberének élete!

A ma embere az aktivitásé!

S ezt az embert magukból papírra elevenítők benne önmagukat adják! Mert egyesültek a mai korrallal, a mai emberekkel, a ma erőivel!

De már tudatosan! Mert két legjellemzőbb tulajdonságuk –: az akarát és a tudás!

Ők már tudatosan mondják:

»Ez vagyok: én! Vagy így is mondhatnám: A Minden!« (Kassák)

És ezt hiába nem vesszük tudomásul! Hiába mosolyogjuk le és hiába ócsároljuk!

A nyáron sétálva hirtelen megállított egy trafik kirakata. Odafordultam társamhoz:

– Látod? Nos?

– Igazad van!

És eszembe jutottak valakinek (talán G. Apollinaire) a szavai: »Nem érdemes ócsárolni a művészetet, mert a jövő embere ezek után és ilyenek fog minket megismerni! És miért nevetnék ki a jövő ember képzetében élő saját magukat?«

– Már a divatlapok, amint látod, kubista képeket hoznak címlapjukon. Lehet, hogy nem tudatosan, de akaratlanul. Lehet, hogy épp olyan most a divat. De ez akkor még inkább mellettem szól. Nem veszik észre, lemosolyogják, támadják a ma művészetét és közben a divat s a divatlap s az ezen ruhát lekapó fénykép is kubista már! S a jövő embere ilyennek fog látni minket!

Egy vidéki 18 éves kislánnyal beszéltem. Még a naturalizmust sem ismerte s csak úgy, minden tanulás nélkül, próbált rajzolgatni. S ezeket mondta:

– Hallod! Van egy problémám és nem tudom megcsinálni. Le akarom rajzolni a szelet. De nem fák és más tárgyak segítségével. Pusztán a szelet a térben, a szél mozgását, kavargását, a zúgást, az crőt benne, úgy, amint az bennem él!

Kis naiv vidéki lányka volt. Nem ismerte a naturalizmus szó értelmét sem, és futurista probléma élt benne!

Mert ha százszor lemosolyogják is!

Igen! Ez a ma embere!

S ez a ma élete!

És így ma: művészet!

VI.

Ez a három ember találkozik össze a mai forrongó életben. A tegnapelőtt időnélkülije, a tegnap időtlenje s a ma időbe kapcsolódott ember. Nem kétséges, hogy melyik kerül ki győztesként!

A negyedik! A holnap embere! Mert holnap már a ma embere lenne epigon!

De egyelőre még ma van.

Romantika

(Dialógus)

– Szóval, te azt állítod, hogy amint a romantikából a forradalmi művészet ugrott ki, úgy a forradalmi művészetből viszont a klasszicizmus. De nem veszed figyelembe, hogy klasszikus az, ami már a múlté. Mert az élet folytonos mozgás és nem állhat meg sohasem. Márpedig a klasszicizmus megállapodottságot, állandóságot jelent. Megállapodott, tovább nem haladó csak a múlt lehet. S így csak az klasszikus, ami már a múlté. S minden művészetet, a forradalmi is nevezhetjük klasszikusnak a mostanból visszanézve a múltba.

– Mindez szintén igaz. Sőt több: dogma! Vagyis már szintén klasszikus, állandó, tehát a múlté. De mi a különbség a kettőnk felfogása között?! Mert hiszen csak erről van szó: a múlt és a most szembenállásáról – egy másképpen értelmezett szó köré. Mást tartunk klasszikusnak s ha ezt nem agyarazzuk botor látni nem akarással, egymás ellen konok feltüzeltségben, akkor ezen a megértésen minden vita megdől. Mert minden disszonancia után jön az elsimultság. Az idegek nem bírják tovább a felkulcsoltságot, aztán meg tényleg ki-elégültnek érzik magukat. És ezt nevezem én klasszicizmusnak. Igaz, Heinét nevezik «klasszikusnak», de a XIX. század romantikája és a Heine által megalkotott új forradalmi művészet mégsem klasszikus.

– De ha így fogjuk fel a klasszicizmust, akkor is azt gondolom én, hogy a legközelebbi művészi fok nem a klasszikus harmónia, hanem előbb egy újabb romantika lesz. És csak azután újból tovább. Minden felbuzdulás után elkövetkezik ennek a felbuzdulásnak a csömöre és a tőle szabadulni vágyás; vagyis a – romantika. Így

az expresszionizmus után is – nem klasszikus, de újból egy romantikus művészet következik.

– Az expresszionista művészek előbb-utóbb csakugyan belecsömörlenek művészetükbe. Érzik, hogy innen még tovább kellene haladni s mert a klasszicizmusba nem tudnak eljutni (pedig mind harmóniára vágyik!) – visszatörnek a romantikába. De ez nem az expresszionista művészet: ezek az expresszionista művészek! Hiszen ismerjük őket! A romantikába visszatört művészek helyébe újabb forradalmi művészek lépnek, akik viszik tovább az új, a forradalmi irányt – egész a klasszicizmusig. Az utolsóknak az lesz a tragédiájuk, hogy nem tudnak majd az új művészet jogos beérkeztségében most már másképp alkotni és epigonokká válnak. És ma, mikor már időszerű erről beszélni, még mindig romantikus és a romantikába már visszatört művészek kiáltozhatják világgá, hogy ők hozzák az új örömeket! A jövő harmóniájának hazudják a forradalmi művészetben ugyan túljutott, de visszatört, meddő vágyaikat. A tudatos akarás hiányzik ezekből a »művekből«. Vággyá poshad le minden lendületük és meddőn törnek ketté. S vigasztalják magukat, hogy ők adják az emberit. Ezzel akarnak klasszikusnak feltűnni önmaguk előtt, hogy emberinek, öröknek minősítik tudat-talan s így meg nem markolható életsorsukat. Emberi – igen, a romantika korában, de nem ma és nem holnap! Holnapután – talán újból az.

– Mindezzel nem győztél meg. Én megmaradok állításaim mellett.

– Tudtam. S én haladok tovább!

A baldokló expresszionizmus

Ilyen címmel jelent meg Max Grossmann berlini esztétikus tollából a Neue Freie Presse tárcarovatában egy konok nemlátással és látni nem akarással megírt cikk, Worringer müncheni, hasonló tárgyú kis füzetének megjelenése alkalmából. A Worringer füzetét még nem ismerem, de valószínű, hogy ő, a volt expresszionista, más meglátással jósolta be a forradalmi művészetének halálát. Grossmann a konzervatív, múltbaragadt és az újat soha el nem ismerő régi esztéta presztizsét védő acsarkodással diadalmi tort ül az akármikor (mert hisz az időpont most már nem fontos), de kipusztuló expresszionizmus felett. Gyűlölte öröktől fogva, de vak-sággal sújtott szemei már örökkévalónak látták a gyűlölt életet és dogmává kövesedett gyűlölete most hirtelen negyedik dimenziót találtan örült fel: „Hát mégse örökkévaló!”

Hát csakugyan olyan óriási rábukkanás az expresszionizmus haláltjóslása?! A mindent abszolútnak, dogmának látó fanatikus konzervatívok előtt – igen! De a fejlődést, az időt, a mindenek relativitását látó már az expresszionizmus születésekor tudta annak előbb-utóbb bekövetkező halálát is! Hát mi tulajdonképpen az a heurékás szenzáció?! Megmonja az időpontot? Az okát a bukásnak? Utal a jövő művészetére? Annak milyenségeire? Nem!! Mindebből semmi!!

Ellenben mond Grossmann ezek helyett mást: „Nem tudom átlátni, miért szabad utólag elismerni valamiről annak hiábavalóságát és tévességét!” Hát az bizony baj, hogy nem tudja! De ezzel csak annyit bizonyít, hogy ő nem látja át. Vannak, akik átlátják. Grossmann a művészetet csak a társadalmi élet ornemensének értékeli. Az expresszionizmust is csak l'art pour l'art-nak véli s mert ennek az elvnek nem felel meg – hát művé-

szeti tévedés! „Ha a művészet teljesen elvonatkozik a természettől, nem új művészi formákat, de egy abszurd nihilisztikus dilettantizmust teremt.” „Az expresszionizmus addig mégis élni fog, míg dilettánsok lesznek!”

Grossmann még hisz az abszolút művészetben s amikor ujjongással veszi tudomásul az expresszionizmus közeli halálát, úgy gondolja, hogy a régi művészet – amit ő egyedül üdvözítőnek tart – fog majd új életre kelni.

Ennyit róla. De a kérdés megérdemli, hogy külön is foglalkozzunk vele. Már a „Vas esztétikája” című cikkemben is mondtam: Minden művészet csak a maga idejében művészet! Más korszakba átplántálva epigonizmus! És így a ma művészete: az expresszionizmus is holnap már nem lehet művészet!

Milyen lesz a holnap, a jövő művészete?! És milyen körülmények szükségesek ahhoz, hogy az új művészet életbe pattanjon! Ez itt a kérdés.

Minden fejlődő élet (mind az egyéni, mind a koroké) három fokon halad át. A harmadik után újra az első, így nem lehet megállapítani, melyik fok az elsődleges. És ez a három fok: vágy, öröm, csömör!

Az első más néven: disszonancia: erjedés, válság, vajúdás, forradalom, új ideológia akarása és megteremtése! A művészetben: forradalmi művészet!

A másik fok: a harmónia. A válság elült, a hullámok elsimultak, valami – legalábbis pillanatnyi – kielégültség örömsős állapota egészségeskedik el az idegeken. Az új ideológia már megvan teremtve és – legalább pillanatokra – kielégít. Nincs szükség új megoldásokra, nincsenek új problémák. A forradalmi idők csak kivázlatozott gondolatait – most, hogy nincsenek új problémák és új megoldások – kifejtik, rendszerezik, általános érvényű abszolúttá, klasszikussá teszik. Nincs szükség új ideológiára, új hitekre, marad a forradalom

által kitervelt érvényben és dogmává merevedik. Itt van az új ember, aki meg van elégedve önmagával.

De nem sokáig.

Jön a harmadik fok. Már nem érzi teljesültnek magát (itt és mindig nemcsak az egyénről, de még inkább a korokról beszélek). Már bántják őt a megkövesedett ideológiai megkötések. A dogmákba és az élet átkába beleundorodik és várja a messiást. Amint az előbbi kor művészete a klasszicizmus volt, úgy a mostani, ki-elégületlen kor művészete a passzív siránkozó, de már itt-ott lázado, mindenesetre újra váró és az egyént a dogmák hatalma alól felszabadítani vágyó (de még fel nem szabadító): romanticizmus. A romantikát újból a forradalmi művészetek váltják fel.

A mai kor művészi életében a romantikát a szimbolista-impresszionista irányok képviselték. Utánuk jöttek a forradalmi irányok: köztük az expresszionizmus is. A jövő művészete a klasszikus harmónia művészete lesz, mely a ma forradalmi irányai által megteremtett hiteket fogja dogmává állandósítani.

Aktivizmus

(Hogy olvasóink megismerkedhessenek ezzel a művészeti irányzattal – közöljük egy aktivistának, a MA című bécsi aktivista folyóirat munkatársának cikkét.)

Világnézetes művészet. Az univerzum minden határejének egy pontba tömörült szintézise, nem l'art pour l'art játékosan, erőfölösleg-lecsapolásként, hanem azért, hogy megteremtse az új ideológiájú embert: ez az aktivizmus!

A múlt lépcsőfok a jelen felé, a jelen maga is újabb lépcsőfok csupán. Mégis: befutva a jelenbe, a lépcső

főlölegessé válik. Nincs szükségünk rá: nincs visszatérés!

Az élet – mozgás és örök forradalom. De nem örök rombolás, ellenkezőleg: állandó építés és alkotás. Minden tömeg (ne feledjük: az egyén sem elem, hanem tömeg) és minden áramlat: minden megteremtett és főleg minden élő hármas lépcsőfokokon át ugorva rohan előre a felfelé ívelő úton. Minden tettet megelőz a vágy, az akarás, követ pedig előbb az öröm majd a csömör, ami az új felé irányuló vágy is egyúttal.

A tett művészete=forradalmas cselekedet. Az öröm művészete=klasszicizmus. A csömöré és új vágyé pedig =a romantika. A mai kor káosza a tettet előzi meg, művészete azonban már maga is tett, akció: az öröms ember öröms életének megteremtése. Öröms élet=a vágyak maximuma \times a kielégülés maximumával. Oly új ideológia megteremtése ez, amely megválaszol minden kérdést és kielégülést hoz; akció, tett tehát!

Tett=erő \times idő

Erő=hit

A hit és idő teremtik meg a korok áramlatait.

Hit=szuggesztió.

Tett=időteremtés, korszakteremtés!

A művészet tehát a tett és teremtés szuggerralása.

A múlt század művészete az impresszionizmus és szimbolizmus volt. Ez a művészet a múlt megvénhedt, dogmabakövesedett világnézetének csömörét hozta és a vágy művészete volt egyben: azon igyekezett, hogy messze fusson ettől a világnézettől. A várakozás, a passzív sóvárgás, a szökés és a csömör művészete volt ez s az egykori klasszikus tökéletesség ideje után lépett porondra.

A forradalmas művészet belekapcsolódik az időbe: hisz és hitet teremt. A klasszicizmus dogmába merevíti a forradalom teremtette hitet. A romantika átlép ezen

a hiten, de passzivitásában erőtlén is, nem tud belekapcsolódni az időbe, nem tud hitet teremteni. Ezért hitetlen, időtlen, passzív, dekadens, beteges művészet ez. Saját korában mégis művészet, mert azonos (mint időtlen, passzív, beteg művészet) a hitetlen, időtlen, passzív, vágyódva dekadens korral=korával. Kora szintézisét nyújtja s mint milyen művészet. Mégis – hit nélküli és komolytalan, művészet: l'art pour l'art. De mert passzív csömörében mit sem tud kibányászni mélységeiből, sőt bele sem tud tekinteni önmagába, ezért örömmel fogadja a kint jelenségeit, minden kívülről jövő impressziót. Passzivitása hajtja az erotikába is. De erről a pszichoanalízis többet mondhat.

A romantikus ember nem ismeri önmagát, nem veszi tudomásul elfojtott vágyait. Nincs ereje hozzá, hogy lebírja, kivesse magából a gátlásokat, vagy akár tudatosítsa vágyait. A testben rekedt vágy azonban ártalmas, roncsoló hatású – így a szervezet igyekszik szabadulni tőle. A reális, konkrét, főleg erotikus vágyat álmokba, víziókba, hallucinációkba bújtatva éli ki magából.

Ha a romantikus művészet témája nem kimondottan erotikus, úgy a kifejezés formája, módja, ritmusa hordja magán az erotika bélyegét. A szimbolisták szimbóluma is jórészt víziókba burkolt erotika. A múlt század ideológiája a csömör romantikájában lejárta magát és új világnézetnek adta át helyét. Milyen is volt ez a csömörbe fulladt régi világnézet. Passzív szenvedés és bánat, várakozás az öröme és reménykedés. Vagy: hit az eljövendő üdvösségben, a fájdalom dicsőítése, a test el- és megvetése, a vágyak elfojtása. Holott a pszichoanalízis azt tanítja, hogy a kielégülés szünteti meg a vágyat, míg az elfojtott vágy roncsoló erő, felőrli az idegrendszert.

Ebbe az ideológiába a romantikus művészet kora belecsömörlött. De hiába vetette lomtárba a romantikát,

még mai világnézetünkben is számos eleme rekedt meg – együtt a nacionalizmus egyes, szintén örökölt elemével.

Az új, forradalmas művészet mindennek tagadása, egyúttal azonban az új ember és új világnézet megteremtője is. Elveti a múltat, mindazt, amit a múlt a l'art pour l'art-ig lejáratos. Elveti a régi, a passzivitásba vivő világnézetet s annak művészeti megnyilatkozásait.

Az új tartalomhoz új formát teremt és mondanivalóit aktívan veti ki mélységeiből a külvilágba. Belekapcsolódik az időbe, az életbe, mert az új művészet nem játék, nem vonatkozik el az élettől, nem „esztétizál”, nem l'art pour l'art, hanem maga a véres Mai Élet a maga disszonáns, kaotikus harmóniájában.

Az új művészet aktív harc, a múlt ellen vezetett hadjárat, amint hogy a mai élet is akció a jövőért. A mai élet sem játék, sziesztázás egy cigaretta füstje mellett, hanem harc a jobb életért, az öröms életért. Ne várj az öröme, harcolj érte szilárd hittel!

Ez az aktivizmus. Nem nacionalisztikus és nem individualisztikus. Nincs sem törzsi jellem, sem egyéni jellem – csak tömegjellem: bent és kint. Ezért nem is úgy dicsőíti az embert, mint a világ közepét. Az ember is csupán energia s mint ilyen egyenrangú minden egyéb energiával. Nem nacionalisztikus, de nem is csupán internacionális, hanem univerzális, kozmikus. Művészete is az egész világmindenség káoszának szintézisét vetíti ki a világba! A kozmosz nem hullat könnyeket, nem siránkozik, nem sóhajtozik a halottak sírja fölött: aktív, teremtő művészetre nyújt példát.

Az élet nem szentimentális, az élet akció! A sírás – könnyelműség. Az öröm, a kacaj a komolyság követelménye.

Az aktivizmus háború a múlt ellen!

Az aktivizmus harc az öröm lehetőségéért!

ÖRÖM

Hahó! mellembe-marásod a szádra kacagom vissza és úgy érzem, a gyerekkor paskoló öröme fintorítja testem, mikor hasunk ritmusban csapkodja a hús örömeit!

A csókod merte ki belőlem a múltak összehalmozott áporodottságát és kiszítt szemeim esett gyűrűzése a kicsapoltság fájdalomatlanságát – látod, hogy gondatlankodja most szerte.

Hahó! Most csapjuk ki a testünk a bárányok márciusi ujjongásba kergült mezejére! Hahó! most ne hirdessük az életet kacaj komoly örömeit! Hahó! most kacagunk prédás nem-eresztéssel és velünk kacag most mindenki, mert ők is – én vagyok! –

Most velem kergül mindenki, aki kergülni lát engem! Most a mi kacajunk ostromolja a még síró csepegő horizontot! De már a távolba kicsapott hegyek kontúrba mosódó árnyékai is örömet torzítanak a hasadtszájú égre!

A csókod merte ki belőlem a múltak áporodottságát és kiszítt szemeim esett gyűrűzése a kicsapoltság fájdalomatlanságát – látod, hogy gondatlankodja most szerte.

KOLDUSOK

Szegények! Rozsdás lakattal csukott örömök wertheimjei előtt

mázsákat emelő karjaim Im hozzák elétek az új örömöket!
Koldusai a kielégülésnek!: örökre nyitvahagyottajtókból szórom nektek az igényeket
és őrzöm morduló szörnyszemű kutyákkal a teljesedést!

Koldusai a kielégülésnek!: nálam már raktáron hevernek az örömök

Hajrá!: szegem mellem! Még szeretném szórni közibétek, de vadállatos acsarkodással védem:

:betörői a kielégülésnek! Hajrá! szegem mellem!
vaskulccsal nyissátok fel örömeim kacér lakatját!
Raboljatok ki!!

CANAILLE

I.

Föld alatti folyosók vakondokja
szeme elszokott a napvilágtól
de agyában villamos reflektorok a jövő
[útját fénnel söprik át.

Kanálisok vándorpatkánya,:

„Canaille” – ezen a néven ismerik

és ott lakik, ahol összefut a szenny: keményítő, bőr és gumigyárak ázott szemétdombjairól,
meg bordélyházak, tébolydák, börtönök, kórházak
piszoksűrítő telepeiről és a villanegyedek, bankpaloták,
Wall-Streetek márványklozettjeiről...

élet ízét rég elfeledte

s ha esténként végiglopózik a sötét verembe
[esett külvárosokon:

virág és asszony illata át nem hatol bűzökkel
[eltömött orrlíkain.

Mégis tudja: nem belőle,

de a városból árad a rothadtság ammóniákja.

Ó, – a „Canaille”, az üldözött bestia;

mégis feszülő derékkal áll ki a placra, –

Emlékezik az emberre, akit megoperáltak,
[hogy
lenyelt iratait gyomrából kihalásszák.
Valamikor hetenként inget váltott s naponta
[volt kenyér a szájában,
most csak járja vándorpatkány útját,
[vakondok folyosóit...
itt is, ott is társakra bukkan
s útjuk elé vetíti agyának villamos
[reflektorát...

II.

A földből született
s kemény matériából állt össze a teste.
Trágyalé volt illata s étele verejtékével
[puhított göröngyök
első szava, elnyújtott vonítás
csak azután tanulta a – káromkodást.
De voltak, akik szelídre vasalták benne és
[simára az istenszavát...

AZ ÉLET ÁLLATI TERHE GÖRBEDT LE VÁLLARÓL

de megfésülték csomósodott haját
s göröngyeit – hazává,
bögését – idillé
nemesítették benne.
Megtanították az „enyém” szavára,
de ebből csak a „tiedet” ismerte,
mert ekkorra már a földet alóla kirántották
s a bánya tátongó vermébe szakadt...

III.

Utolsó tulajdonát: a napfényt s levegőt itt
[vesztette el.
Újraépítette testét,
mit sokan a szellem templomának csúfoltak
[előtte,
de csak széndarabokat emésztő pöcegödrök
[bús foglalta volt.
Voltak olyanok is, akik embernek nevezték,
de csak zavaros fogalma volt erről,
mert mindedig emberrel nem találkozott.
Látott:
rőt lábú bénát szénnel bevont sebbel.
Látott:
kalapács- és csákányfüggelékét,
elevátoron lógó kísértetet.
Pocsolyaszívó széntömeg volt maga!

Látott fehérbőrű humanistákat is,
az EMBERT, imdákoltak nappal és éjjel,
de soha – *őt* az emberrel nem azonosították
s egyszerűen tőkebefektetésként kezelték.
Habzó szájukon arany és szitok gőzölgött,
[mint éleshangú lokomobilok sípján...

Azt hitte, az EMBER nem-létező fogalom
[csupán...

– de
akkor megjelent:

Kis emberke volt csak:
kopasz,
mert a kazán leforrázta
és egykarú,

mert papírvágó-gép húsát megkívánta,
görbehátú emberke, de

Egyik izzó szemét lámpásnak akasztotta agyába!

IV.

Kenyér illata ekkor csapta meg először orrát,
derékaljnak megkívánta ruganyos nőstény húsát
fenyők gyantájával telítette tüdejét...

... volt úgy is, hogy az élettől megbódult –
megismerte a igaz örömet.

Hat napig nyelte a ködöket, emésztette a
[szénhulladékot,
testéből gőzölgő folyamok szakadtak és
[hatszögesen kikristályosodtak
és várta a hetedik, a becsületes napot, amit
[eljegyzett magának és az életörömmek!

És megtudta:
vasárnap is a bánya táplálója, mert jóllakottságát
[a bánya kívánja!

A bánya kívánja tüdeje tisztaságát
a bánya izmai játékoságát

A bánya gyűri alája megkedvelt asszonyát; mert
a bánya testükből sarjadzott öklömnyi örömmük ízét
[áhította:

rásandított nősténye hasára, hogy kivájja belőle
[újabb táplálóját!

Ekkor történt, hogy a kis, kopasz emberkét a bánya
[felfalta és szívből elsiratta...

Kis emberke volt csak:
kopasz, hogy a kazán leforrázta
és egykarú, hogy papírvágó-gép húsát
[megkívánta
görbehátú, lámpás-szemű emberke.
A bánya felfalta és szívből elsiratta,
mint kifacsart citromot,
mit nem lehet újból kifacsarni...

KARÁCSONYI ÉNEK

Krisztus született
ma 1927 éve
és ki tudja hányszor, mily sorsra
mikor?!
1926 éve
él
a kereszten
átütött tagokkal
MOZDULATLANRA
feszítve
lebegve
alóla kiszakított föld és ég között
hogy:
feszülő izmú lábát nem lendítheti
az energiás földnek
szétfeszített ujjait
nem dobhatja ökölbe
dacos nyakáról lecsukló fejét
nem szegheti az égnek
egyenesbe petyhüdt combját
nem vághatja acélos szögbe!

Mégis
világfogytiglan tehetetlenségre
ítélt kínzó
energiák
csurognak nyitott sebeiből.

VIGYÁZZ!

A feszített emberre rosszabb sors nem várhat
a feszített embernek meghagyták szavát!

VIGYÁZZ!

fenyveseken táplált tüdejéből
tüzeket szító
szavak
süvöltenek.
Figyelj!
Közeleg az óra
mikor az alólunk kirántott föld
önmaga
magasodik fel talpunk alá
hajrás
nekirugaszkodásra!

HOZZÁTOK

akik csak bolyongtok, úttalanul, iránytű nélkül.

Görcsbe fullad a karunk mozgása.
Befagyott tüdőnkől torkunkig el nem
ér a hang.
Csak rángunk, mint hús marionettek,
és vitustáncba idegzett hisztériás
dervisek.

Jaj, jaj, jaj, jaj!
Minden szó felismerhetetlenné
rángva kavarog agyunk síkos lejtőjén és –
nem tudunk ráhibázni sem
A MEGVÁLTÓ IGÉRE.
Rokkantak mankói kopognak
szívünk verésében,
vak énekesek vásári kínja
lidércesen eltömi fülünk,
autószirénák búgnak vesénkben
és ringlispilesen szédült a bokánk.

TESTVÉR!

Megvakult-e csillogó szemed tükre?!
Hogy megcsuklott térdeddel
nem felém emeled érdes kezéd?
Főúri bálteremként síkos utaid
mért nem villázod oszlopos lábaimhoz?!

TESTVÉR!

Kiesett-e tükrös szemed csillaga,
hogyan engem nem látsz?!

Kezem ÖTÁGÚ CSILLAGNAK ágazom
feléd, hogy téged s minden világrészt
rajta egy ökölbe formázzak!

TESTVÉR! Látod-e kezem ötágú csillagát?!
Biztos ököl és meleg ujjak közös anyját?!

Akaszd belé érdes tenyered:

egy az utunk.

Együtt
minden rángáson át
célba érünk.

FÖLDANYÁM

búzát, tejet és kincseket adó hatalmas emlőid
[megremegtek
és leborzongtad magadról csecsemőidet
de az erősek, büszkék palotái állták haragodat
csak az agyoncsapottak, kiéhezettek, didergők
lapuló viskói roskadtak el
és a tűzfalak maltere kenődött el a szegények véréből.

FÖLDANYÁM!

Eddig is a gőgös palotáknak ontottál áldásos
[jókedvben
haragodban is újból csak minket sújtasz?!

Hasadj meg bank- és börzenegyedekben
márványklozettek csatornáit repeszd meg
hadd fulladjanak saját bűzükbe!

FÖLDANYÁM!

árvizeid, földrengéseid és hatalmas tengereid
[forrongása
mind az arany holdvilág mosolyát csalja vigyorgó
[hízott ábrázatokra

és ha az arany mosolyog
jaj akkor nekünk, nincsteleneeknek!
Akiknek vére változik arannyá a banknegyedek
[márványpalotáiban]

FÖLDANYÁM!

Megismertünk!
s akinek mosolyát és haragját is a gőgösök
[kamatoztatták –
megzabolázunk!
a tudás és hit erejével
és azután csak örökké mosolygó áldást fogsz ontani
viruló parkok erős, derűs embereinek
egykori
nincstelen
vértizzadóknak!
Úgy ám
Földanyám!!

MEDDIG

Farkasüvöltés ma altatódallá halkul
tengerek pocsolyákká alázkodnak
havasok zsombékká lapulnak
fájdalmak könnyé szégyenülnek
örömök döbbenetté kövülnek
vágyak elmerülnek
akarások letörnek
szerelem játékká torzul
a NYOMOR
orkeszterének viharában.

A világosság a sötétéssel harcba kigyósodik
és ti

a munka asztalaihoz láncoltan
még ki sem próbáltatok gerincetek acélát
a házigond járszalagán
még nem emeltétek
bátor égbenzésre szemetek.

SORAKOZZ

szemedben tudás, karod izmában akarat

NÉZZ A NAPBA

Teérted adja izzását
utolsó csöppig térted.

Teérted hullámszik a kék acélos levegő
érted a buján termő anyaföld
a tengerek zúgása
a szabad villamosság öröme
teérted adják anyák méhük új termését
teérted bányák szenük és vasuk
teérted szerelmes asszony kitárt öle

A HARC UTÁN

az öröms nemzedék megalkotására

Ha te elrikoltod magad elhal a hang mindenki ajkán
és te hallgatsz!

Ha a te szemed egyet villan
elszégyelli magát a napsugár

és te lesütöd szemed!

Ha te felszegend fejed egyenest a függőlegesbe
elnyeli a föld a láncokat

s te még hajladozol!

MEDDIG?!

Fell Sorakozó!!

JAJ

Ez a ma kezdete mindennek

Mert ha nem is szabad elgyengülni
de ez ma nem az én egyéni hangom.

Milliók hörgése és sikolya
szorult ma tüdőnkbe
és hiába akar kizúgni
mert ólommal pecsételték le torkunk.

Jaj!
50 évi jótálással:
a „gépezet működik és működni fog
MINDENKI MEGELÉGEDÉSÉRE”

Nem!
Nem!
Néha csak kiszakad a sikoly...
Kezünk-lábunk gépekhez láncolva
erőnk, gyomrunk is csak a gépet szolgálja
s az idő halad.

Jaj!
fáj az óramutató haladása
jaj,
fáj a másodpercmutató is:
MINDEN PILLANATBAN
VILÁGOT VESZÍTÜNK
a gyáarak, műhelyek
a lábaink alól kiátkozott termőföld
az irodák, az iskolák
kiszívják velőnk

Hol van a magunk alá teremtett
talpalatnyi föld
hogy megvessük lábunk
dacos rugaszkodással:
EDDIG S NE TOVÁBB!

Köröttünk bajonettek énekelnek
szuronyok hegyére nyársalva
kiáltjuk:
Megállítjuk az óramutatókat
hogy mi indítsuk el újból!
AZ IDŐ A MIÉNK!!

FELŐRLÓDNEK AZ IDEGEK AZ ÁLLANDÓ HIÁBAVALÓ HARCBAN

de, jaj, nyugalmat erőszakolni
a döntő pillanat egészséges izmos feszülésre-képesen
[találjon
élni, élni és kivárni –
ez parancs: KORPARANCS
túl minden egyéni nyavalygáson
Sírunk vagy verseket írunk
és a munka ritmusát kínálództatjuk át kifacsart testünkön
vagy belefeledkezünk vaskos tudományos formulákba
mindegy, mindegy: csak lecsatornázni
csak elsimítani az idegredőket, készenlétbe helyezni az
[idegpályákat
felkészülni és FELKÉSZÍTENI
Minden ütés, amely embert ér, idegszálainkon rezeg át
[és részekre csipkedi
odaalázkodnak minden seb elé

Minden éles szó agyunkat reszeli ketté és átvágja
[ízelt csápjaink
mik kémlelni járnak a világ minden táján
Az édes fájdalom áthegegül rajtuk és feloldja az idegeket
és ölelésre tárjuk ki karunk
ÖLELÉSRE MIKOR ÖLNI KELLENE
Fellazulnak a csavarok, úszunk a kínban és szétfolyunk
betöltjük a teret mint terjengő gáz
Nem látjuk magunk, nem vagyunk
Jaj de repesünk vissza a földre
szilárd talajt epedünk magunk alá
Mert fel kell készülni
és fel kell készíteni
Minden pillanat készen találjon
felvértezve a harcra
– és nem találjuk magunk az illó térben
hogy megragadjuk karunk és indulástjelző lendületre
[tépjük...
Szegd neki bús fejed
fejest a harcba
csak a külső harc hozhat győzelmet belső harcokban is

A PÉKINAS

Tizenkét éves
hervadt arca fityeg,
ül nyitott szemekkel
alszik
az inasiskola sűrűvé állott bűzmasszájában, amit
a villany húszwattos árama csak egy-két méternyire
tud átütni;
hozzá az utolsó padba

a ragadós levegőmassza,
amely mint kőfal tornyosul köréje
s a süket atmoszférában a tanító hangját is nyúlósan
[befolyja

csak elnyelő tejüvegszerűen engedi át a fényt is –
mint árva falusi vasúti megálló klotettjei előtt a petróleum
fénye, ahogy vakoskodik a bokátverő sárban,
amely körül az éjfél utáni fagyban munkanélküli kubi-
kosok topognak a levegőtlenységben,
mert a várótermet csak érdekesebb utasok érkezésekor
fognak megnyitni. –

Feje itt-ott megbillen,
szemét hősies akarattal alálándzsázza,
úgy alszik.

Tizenkét éves pékinas.

Két éve naponta reggel kettőkor kel;
az álmatlanság krónikus fenevadja lassan bérbevette arcát
s az fehér, áttetsző és hártványos finom
vér csak elvértve ha kering sápadt ereiben
s a munka gyötrelme a vértelen arcbőrre lassan

[kitetőváltta a

bányászok, pékinasok s más vakondokok kreténtípusát
szemeiből is az ütlegek az értelem lámpását rég kilopták
gyerekkarjait az erőtlenség magának eljegyezte.

Ma nincs órája

először életében amerikázott

megszökött a műhelyből

eljött pihenni

két órát lopni az örök álmatlanságtól.

Ü

utolsó akaratszilánkjával nyitottra támasztja kialvó szemét
a tanító éppen ráfelelji állatbús tekintetét

akarata utolsót lobban

s csukott szeme, értelmetlen hártyaarca

a csöpögő levegőtlenységben

a pad lapján koppan.
A tanító higiénikus életszabályokat diktál:
a koppanás mélyretemetett ösztöneit kiássa
pálcája nyomán a hártyaarc sávosan kivörösödik
öntudatlanul arc elé ernyőződik két erőtlen kéz
elnyomott uralomvágy duzzasztja a tanító arcát
a kis test a földön vonaglik
a rúgásokat már álomban érzi
elnyúlik a padló mocsok lepedőjén
nincs ereje lázadozni
a rúgások száraz csontokon kopognak
alszik
erőt gyűjt
álmában ökölbe merevül keze.

AZ ÉJJEL HIMNUSZA

*Margitnak, aki a rettenetes sötét éjszakában,
letérve az útról, vérerezett szemekkel csak
befelé, önmagadba merülsz s a késtörő bomlályban
nem látod meg: a milliókkal egy síkban vagy
meghatározva. Fájdalmad nem egyéni: közös
az a milliók fájdalmával. A határvonalak
leomlanak. Előbb-utóbb rá kell döbbenjen
mindenki a kint-bent megkülönböztetés haszon-
talanságára – kártékonyosságára. Légy te, Margit,
időben az elsők között és magadon át segíts
nekem az én és mi egyazonosság rádöbbenésének
meggyorsításában. – 1932.*

I.

Ez a magunk ciklusa
és a vak kegyetlen istené, aki még él,
mert csak betűkkel temettük el
és harcol ellenünk.

De ilyenkor, éjjel, a fájdalom jászlánál
[összeterel minket.

Keserűre ferdült csókjaink szalmáján kérődzünk
s a könnyek vályúján, mint kivénült lovak, áttesszük
egymáson járombatört nyakunk.

Ilyenkor, éjjel, a harcból kikapcsoltan, magunkra maradva
fájó szerelmünk, vérpárás emlékeink és a most reménytelen
jövő simultat egymás mellé.

Fájunk:

a nagy seb-folyó egymásbahullt két cseppje,
nem várunk,

az időből kikapcsoltan

a rég-kezdődött fájdalom-lánc egymásbafűzött, kövesedő
[karikái

egymás kezét fogva állunk a végtelen sorban

a szadista-isten vércseppjeinket-leső szatír-arca alatt.

Így volt, van és a végtelen sorban állva,

ilyenkor, éjjel, hisszük, hogy lesz is

s beleveszünk

a végtelen ritmustalanság fájó áporodottságába...

II.

Az éjjel isten volt vendégem,

görcsbe húzódott a szívem,

vérzett az agyam

s az izmaim elárvalva hervadtak.

Mellettem voltál meg-nem-született

[gyermekünk reménytelen anyja

s melletttem volt a reménytelenség.

Mindenki mást elvesztettünk kikapcsolódva a

[sorból.

Hitet, örömet feledten álltunk a sötét

[szakadék fenekén,

mert: meglátogatott az isten,

aki szétválasztja az együvé tartozókat,
ellenséggé teszi a barátokat
s a farkas mellé kényszeríti anyja emlője
[mellől a báránykát.

Isten volt vendégem
s az örökkétartó fájdalmat prédikálta,
a hitetlen magányosságot és a gyűlöletet.
Egy pillanatra kihagyott a szívünk
s összebújva a farkas fogai közé kéredzkedtünk:
megmárt mindkettőnket
– isten-vendégem mosolygott,
biztatott: marjuk egymást –:
egymás húsában csattogott fogunk
s most
egymás vérével szájunk ízében
az isten dacára
mint kis csikók
csak jobban egymásba borulunk...

III.

Minden ölelésünk gyermekünknek szántuk
Mámortól mámorba, érte izzottunk,
Együtt tekerődző kígyózó testünk érte rángott:
Nem született meg.
Táguló-pupillás szemedben a csókos hevületben
gyermekünk keresem
s felviharzó megszépülésedben kirajzolódik benne
a vágy csipkebokra: a folytató
a győzelemrevivő
a meg-nem-született.
S ilyenkor, éjjel, amikor isten települ mellünkre
és szívem görcsbe rándul:
örülünk, hogy egyedül mardtunk a tarlón,
hogy elmaradt örökvirágzásunk magbaszökkenése.

Összeszorított fogunk felmarja a nyelvünk,
összeszorított öklünk feltépi tenyerünk húsát
egy rést nem nyit testünk, hol a jaj kisírna:
hogy hihessük: bűn volna élete e lassú sorvadásra
s hogy hervadt virágaink magzás előtt egyre
[messzehajítva
csak új virágot hozzunk méhek prédájára.
És egyre keresünk: más szemében kirajzolódik-e
gyermekünk kontúrja,
lesz-e bár másé a gyermekünk
milliók álma valósítója,
izzásuk szikrábaszökkentője.
Minden ölelésünk gyermekünknek szánjuk e
[megtalan örök virágzásban,
s nem hisszük már,
hogy akár más viharzása nyomán fakadna.

IV.

Nyújtsd a kezed,
az enyém remegni még nem tanult,
magunkra maradt mezei karók
összeszőjük ágbogunkat.
Isten elsikkasztotta gyermekünk,
hitünk, hivatásunk, talajunk.
Tövisbe-keseredett testünkön fájdamak,
birkák is elkanyarítják előle szimatjuk.
Van-e még értelme létezésünknek:
Kik küldetésben jöttünk anyánk ágyékából?!

Nyújtsd a kezed!
Emeljük fel egymást,
próbáljuk legalább egymáson erőnk,
amik milliók emelésére vannak szánva.
Mi tudjuk, hogy nem bélpoklosok vagyunk.
Nézzük egymás szemét s benne pokol-

kénes vágyak szomjas tüzét,
várásaink vajúdó kínját,
Nyújtsd a kezed, te tudod, hogy ha egér
születik is még mostan, – mi hegyek
[szülésére jöttünk,
nem: akarva, de mert milliók mágneses
hitének vonzása kívánta.
Jöttünk.
Erők duzzadtak belőlünk.
A források nem apadtak el:
izzó vassal tömte el az isten.
Minden fájás egyszer elmúlik,
hát nyújtsd a kezed,
szorítsd, ne engedd.
Állunk, ha lepecsételték is szánk
s ha ágyéksebed is lepecsételte az isten:
még vagyunk!
Csak nem tudjuk: mire
Nyújtsd a kezed!
Ha másért nem,
együtt
szobrosodjunk a fájdalomba
fordított Lótok,
kik előre néztek.

V.

Nem tudlak nézni, ha átfáj rajtad az élet!
az életet még bírnám,
de a fájdalomad látását el nem bírom.
Mit mondjak?!
Gúzsbakötve erőm,
kiszáradt hitem,
magam sem hiszem szavam, mi
[vigaszul szánva

rólad is lepereg.
Mefagynak szavaim:
süket köves galambok buknak csak
[ki számon,
homokul ízetlenek.
Még fáj a tehetetlenségem,
mit egykor erőnek ismertél meg
s még erőnek hiszel:
elomló illanó ködpára csupán.
Állunk:
Két szobra milliók fájdalomának!
Megmozdulást vársz izmaidtól,
buzogást vérlávémtól
s megtörik hitem, várásba bágyadok,
a lávaüszök hamuvá fagyott:
jövő vetések termékenyítő trágyája
egykor lāvavérem!
Még vársz! Hittel tekintsz tört szemeimbe.
Hiába-vártnak mártírkodsz gondolatban.
Hiszen akarnék,
magam fölé emelnélek.
Üveges vérem ólmoz le a földre,
súlyos vagyok, kolonc,
a föld nem enged:
lépcsőnek eléd alázkodom,
hágj,
hágj fel!!
Halott kőként magosítsalak bár ki az árból.
Szobrosodsz.
Nincs erőd rámlépned?!
Pedig csak gázolj:
tudjalak megmentettnek,
anyja vagy meg nem születő
[gyermekünknek,
elvetélt anya és elvetélt művész,

elvetélt élet és elvetélt ember.
Lépj!
Nézd:
lépcsőnek alád kövesedtem,
nem tudlak nézni, ha átfáj rajtad az élet
el nem bírom a fájdalmadat...

VI.

Dadogok.
Csodálkozol?
Buzogna belőlem az akarat,
de elvesztek szavaim.
Elvesztettem a szó életrecsókoló zuhatagát
és elvesztettem magam.
Ki találna rám e dadogóban,
ki egykor az ígére jöttem,
a szóval ébresztésre,
támogatásra:
magam támolygok most.
Szófolyóm zsilipje elzárva,
száradok:
nyári hegyipatak,
tavasszal vadul záporozott,
itt-ott sikkad most homokba egy-két
[utolsó ér.
Dadogok,
elveszett szavam hozzád
és a milliókhoz.
M megbénult a nyelvünk,
s agyunkból a szavak tárát kilopták.
Sívtag homokját őrli a szám, e
[hervadt malom.
Akaszkodj ujjaimra, ha szavamba
nem akaszkodhatsz már:

feltartalak a napba,
hogy mindenki lásson,
megvaduljon!:
a megfeszített jóság,
a dadogásba kergetetett próféta
összefonódó homokszobrán!

VII.

Pihetél, rángott megfeszített tested,
tigriskarmok vájtak kihagyott szívembe,
mozdulatlanul cövekesedtem
keresztrefeszített mozdulni-akarással:
akasztottak vagyunk
mindaketten
és mindannyian!
És csak vigyázzunk a szívünkre,
ha kihagy is,
valahogy fáradt szabálytalanságba
ki ne lobbanjon!
A félvilág akasztott ma!
Az életünk nem a miénk,
az akasztottak betáblázása rajta!
Ha kilóg is a nyelvünk,
fogjuk egymás kötelét,
tengünk-lengünk a világűrben...
talán-talán
egyszer
mégis
alánkmagasodik a föld!
Ha agóniában pihegsz is,
ha ráng is megfeszített tested:
nézz rám és élj
gondolj a meg-nem-született Emberre,
akiért lettél!

VIII.

Könnyebb az álom fájdalma, mint a valóság öröme,
légüres térbe csöppentünk,
kik felfokozott ózonra születtünk.
Orrunkon-szánkron felfakad alvadó túrós
[vérünk,

tétlenségbe ájulunk:
lehet örök sír-nyugalomra,
lehet százéves csipkerózsa-sírra.
Gyere!

Raktározzuk el száz évre tüdőnk,
hiába ágálunk a levegőtlen süketségben,
rakjuk el magunk a trombitaszóig.
Kapcsold ki a szíved!
Nem a tied: meg ne szakadjon!
Munkától elszokott gyomrunk is,
nyelvünkkel együtt akasszuk szögre:
Csak idegeink antennáját ki ne kapcsoljuk
[valahogy!

Rezonál az légüres térben is,
a sírban is kapcsolja agyunk a világgal.
Ne félj!

Precíz műszer agyunk:
éhség vagy kenyér egyként táplálja.
Boruljunk – álomra – össze így,
könnyebb az álom fájdalma, mint a
[valóság öröme,
csak az antennát tűzd ki magasra,
agyunk finom precíziós műszer:
Fogjuk a világ minden jaját
így gyomornélküli álomban
egymásba ömölve
kivárjuk a hívást az ébresztőre!

IX.

Szállnak az évek,
hajunkat itt-ott ellepi az évek dere
s ez az egyetlen, mi ezüstlik rajtunk.
Néha megborzongva gondolunk a közelgő
[halálra.
Ilyenkor szívünk behull a nagy csavargépbe,
átfut szalagosan rajta
és szeparátoros kettős csövén:
itt a vért szív nélkül
ott szívünk vér nélkül
köpi ki a nagy gyári tartályba.
Bizonyos, hogy meg fogunk halni,
mert az anyakönyvben halálunk még el
[nem könyvelték,
de:
hol marad az energia megmaradásának elve,
hol az anyag örökkévalósága
és hol a dialektika vastörvényei?!
Vagy: már átadtuk volna tömegeket
[megmozdítandó
energiánkat,
vagy átörökítettük művekbe anyagunk
és elvégeztük, ami végből jöttünk?!
Fogj, testvér!
Ne hagyj a halálnak!
Mondd! Érted meg!/: mi sohasem éltünk,
rég le is mondtunk magunkról,
életünk vagy halálunk nem izgat,
de:
eddig: csak akartam és készültem
és semmit sem tehettem.
Még meg nem halhatok,

míg mások életébe át nem öröködtem
: anyagban
rendeltetésben
és művekben.

X.

Halottat cipelek magamban.
Valamikor
máglyát szítottam agyamban
s kiizzottam véremből minden halottaim,
tisztá maradtam minden
múltkísértéstől
és reflektoros szemeim
a jövő útját világították
magamnak, magunknak,
utánunk, közöttünk, köröttünk
menetelő
egyirányúságnak
az öröms jövő országába.
Itt-ott-amott
úton-útszélen-útfélen
letörtek, töredezték, koptak
egycélú test levált darabjai.
Agyamba törtek életek:
sorban, lassan
mindannyian belémhaltak.
Teltem-teltem a halottakkal.
Egyedül maradva az úton
én is holtan buktam önmagamba.
Halottat cipelek magamban:
egy ember
jár-kél a nyomor utcáin,
a sikoly terein,
a tér pusztaságán:

ágál
eszik
iszik
alszik
beszél
dolgozik
koporsó körzi lábtól-fejéig.
Egy halott ember
jár a városban,
csígházul cipeli emberi alakját:
emberi hétköznapija a koporsója!
Lassan újra megtelt halottakkal,
halottul feküdt maga is magába.
S most egy halott
ágál a tereken:
hamvasztás helyett támasztással

[vajúdik.

Régi halottait rég kiszórta magából,
önmaga hulláját keresi
a beléhullt tetemek között.
Egyformán rothadnak szívében.
Soha meg nem találja magát:
ha életet nem lop mind a holtaknak,
saját hulláját cipeli mindhalálíg!

XI.

Marad a munka,
a taposómalom.
Reggel nyolctól este nyolcig
idegtépő, vérfagyszató munka
a bizonytalan kenyérért,
ami lehervasztja rózsáink arcunkról,
szikkasztja velőnk,
az értelem örömet utolsó csöppig kiszíja,

mint bárban a pezsgőt
 szalmaszáron a jólszituált vendég.
 Beleestünk a végtelen szalagba
 s míg mint feleslegeset
 munkanélküliek
 vagy rokkantak
 szemétdombjára
 ki nem ejt egy véletlen, rettegett
 [gombnyomás,

hurcol, cipel magával
 reggeltől estig, reggeltől estig
 napi tizenkét órán át
 a végtelen, monoton körforgásban.
 Szíja velőnk, vérünket, idegünket,
 táplálkozunk velünk a gép
 és este:

– használt rongyokat –
 összetrottyant, kiszivattyúzott gumiállatokat
 közömbös hajítással csak ráken a pricesre.
 És fizetéskor,
 hogy kihagy a szívünk,
 hogy a tartalékhadsereget
 nem mi fogjuk-e növelni,
 mert hitelünk már így is elsikkadt
 és nyelvünket sokszor szögbe akasztjuk:
 gyakorlatot szerezni a koplalásban.
 Neki-nekiduráljuk magunk
 – a munka nemesít! –
 hogy győzzük értelmetlenséggel
 a géprész szerepet
 s mint bús-okos állatok
 a munka vágóhídjára terelten,
 – hogy velőnk elcsorgassuk,
 szavunk elkoptassuk,
 lelkiismeretünk elkábítsuk,

idegeinket dekára kimérjük, –
mindent odaadunk:
ellenségünk – a gyűlölet istene –
[életbentartására;
mint klinikákon
szegény munkanélküliek
deciliterszám átméretik vérük
haldokló milliomosok megújulására
és átömlesztik duzzadó mirigyeik potenciáját
rokkant gazdagok másod-virágzására...
Reggeltől estig, reggeltől estig
tapos rajtunk a munka – és
éjjel mellünkre ül az isten...

XII.

*Megszólal a kondás kürtje,
gyárkémény és villanycsengő.
Hallod, párom?!
Ez éjjel a magunké volt.
Kint léptek zaja,
munkára indul valaki,
jön a reggel:
Hozza a hitet!
Az éjjel a magunké volt:
Szakítsuk ki magunkból
önzésünk tövisét,
jön a reggel,
a világosság,
kitágul látásunk horizontja.
Hozzánk hasonló milliók
indulnak az útnak.
Jön a reggel!
Visszatér hitünk.
Kint léptek zaja,*

valaki kiindult a célba.
Csatlakozzunk!
Ez éjjel a miénk volt:
fájdalmunkban megfürödve,
tisztálkodva
elindulunk gyomlálni.
Gyere, párom!
Művész és anya
összefonódnak,
hitünk, : betleheimi csillagunk,
gyermekünk: tetteink,
a mindenkibe átültetett hit!
úgy legyen!

RÉSZLET A SZUROKEMBEREKBŐL

(Novella)

Mozdulatlanul ült az Öt világrészhez címzett kocsmában. Fülébe lokomotívok és villamoskalapácsok zenéltek s a falakról csöpögő szurok kemény fekete masszába csomósodott tagjai köré. Céltalanul cikáztak sötét figurák: Számlálta:

Marokkó, bennszülöttek, katonák, Spanyolország romantikus merényletek, francia baloldali blokk, Stinnes, Ruhr-viék, összebogozott adósságok, vöröszászlós gyárkémények, Labour Party, egymillió tag, fasizmus, új orosz gazdasági politika, india, négerék, argentiná, radió, cionista kongresszus – kongresszus, kongresszus, kongresszus, a szurok csak csurgott, kongresszus, lábai beledagadtak, kongresszus, orrán át belei szívták fel és lassan kövesedett, makedón komiték fegyveres

harcai, 50 crnagorac éhenhalásáról hivatalos statisztika, a szurok rátalált füleinek nyílására s felfalta agysejtjeit, szénbánya omlott össze 2000 ember megroppant gerincére, munkásszervezetek feldúlása után kongresszus betegségyezők felosztásáról, szörzete dús növényzet volt a szuroktalajban, kongresszusok, fülében villamoskalapácsok ritmusával, érhálózatában a felszívódott szurokkeringéssel számolt: európa ázsia afrika amerika ausztrália:

európaamerika afrikaázsia ellen, amerika európa ellen, ázsia amerika ellen, európa ázsia ellen, munkások tőkéssek, tőkéssek munkások, kispolgárok mindkettő ellen, munkások munkások ellen, tőkéssek tőkéssek ellen, Stinnes Schneider Schneider Siemens ellen, termelők gyárosok ellen, fogyasztók termelők ellen, francia német ellen, angol francia ellen, mindkettő orosz ellen, a szurok beleibe szívta magát és száján át kitorkollott, kongresszus a leszerelésről, kongresszus a békéről, kongresszus a szeretetről, kongresszus a kongresszusról, törvény munkások hadiparancsnoksága alá helyezésétől, a szurok keringett hálózatában a vért mind felfalta

: hegyek között a villamoslőfegyver próbacéllövészetéhez embereket térdeltettek viaszfigurák helyett: 500 lépérről ugyanazon lyukba találtak koponyájukban a sorban kilőtt golyók s összeütődve finomművű acélláncot képeztek agyvelőmártással körítve,

a lapok szenzációkat közöltek a pontos koponyamérésekről (*6568 acélgolyóbossz*) papok szószékekről prédikálták a halál előbb-utóbb bizonyosságát, *s az acélgolyólánc agyvelőmártással kedvelt ékszersze lett ártatlan szíjzsekknek*

ekkor egy magát forradalmárnak nevező költő felfalta a selyem és sztaniolpapír tapintási értékének különbözőségét a milánói barikádok vörös folyamai (óh nem a tohuvabohu folyó) partján s frakkot öltve

kiáltotta el magát: forradalmi költők! muzsikusok!! neveljétek ki tapintásotokat!! *mindenben pótolja a butító sakkjátékot!* ne feledkezzetek meg a technika által nyújtott Kényelem Gyorsaság Egészség Élet és Tűzbiztosítás forradalmi előnyeiről.

egy másik forradalmár letaszította s a seholy sem levő nép helyett a tömeghez fordult, amely épp akkor tért meg a ruhr-vidéki gyárak köztulajdonba vételének harcából: Tömegek! ti vagytok egyedül méltók a művészet újrateremtésére! El a kényelemmel, a mi átkunkkal, a mindezt nyújtó technikával és gyorsasággal: mert vagy technika, vagy művészet. Itt az idő: válasszatok! ÉN az afrikai négernek színes házai és Paul Scherbart mellett szavazok. Mert ekkor már mindenki látta, *hogy a kényelem, európa egyetlen leküzdendő átka és nem lehet másra teremtve az ember, mint a színes házak felépítésére.*

a szurok hátgerincét cölöpözte ki mcrevvé alsóteste belekristályosodott, az izomrostokon keresztülszivárogható petróleumforrások szöktek fel ágyékából. A népszövetség éppen a békés elpihentetés és harmonikus konszolidáció szükségességéről konferált amikor amerika és anglia megérezték a petróleumszagot és petróleumberek módjára egyszerre bocsátották szívófúróikat kikristályosodott testébe, ugyanakkor villamos ágyúkkal felszerelt szurokalattjárókat is érzett combjai tövében;

figyelmesen szemlélte a petróleumharcot mikor valaki a békés elpihentetés és harmonikus konszolidáció szükségességéről szólva megfeledezett magáról és gyűlölettel szavalt maga ellen bizony ily szavakkal: Uraim!! létesítsünk albizottsági intézményt az energiaforrások diplomáciai szabályozására a népszövetség kebelén belül. Legyen ennek feladata pl. a petróleumforrásokkal rendelkező államok számára biztosítani a petróleum energia felhasználását s a többi államokat a vízi energia

felhasználására szorítani; a vízienergia, uraim... itt a kesztyűs urak a szónokra borították az elnöki asztalt és becsületes tigrisek és kígyók hangján szisztegték: „forradalmár, bolsevista.” „A magántulajdonban levő vízi energia nagyobb mérvű kihasználása, uraim, szóno- kolt az elnök, megbontja a társadalmi rendet és állami- lag szerzett magántulajdon elleni támadásnak minő- síthető.” Ekkor az elnöki asztal alól fuldokolva hallat- szott: „levegőt!” Az elnök folytatta: „A levegőenergia kihasználása is a kollektív tulajdon felé vezetne. Éppen ezért indítványozom, hogy a levegőenergiát úgy a gépek, mint az emberek hajtására szükséges levegő- energiát foglaljuk le magántulajdonnak, és minden államban külön e célra alakult trösztök rendelkezésére bocsássuk; a gyárakat kötelezni kellene a munkásoknak munkaidő alatti levegővel való ellátására s a munka- időn kívüli levegő szükségességére való tekintettel a munkabérek 20%-os emelésére.”

Ült szurokba kristályosodott testtel, ágyékából petró- leum szökött tölcseres elevátorok hasába, melléből gyárkémények okádtak, tüdeje belekövesedett s finom kátrányolajakat párolt ki száján – jólesően gondolt ekkor először magára is: „*biztosítva vagyok tudóvsz ellen!*”

Argentínában építkezésekhez kenyérrel fűtött moz- donyok hordták az anyagot s a négy évre lekötött euró- pai rabszolgákat, Oroszországban *másodpercenként száz- ezer fanatikusa az örömmek fordult fel a kenyértelenség miatt*; – agya belemerevedett a valóságok borzalmaiba, feltüze- sedett testétől sustorgott, lángot fogott a szuroktenger.

Kongresszuson emberiséget glóriáztak európa erköl- cseire s bizony így szóltak a morál artistái: Uraim! az európai erkölcs fenntartása! a vadházasságok szapo- rodnak, uraim, a tömegek túlvilági üdvözülése kívánja (óh ezen a világon mi akarunk üdvözülni), hogy ha kell, erőszakkal is rászorítsuk őket, a babájuk tapodása

előtti papi engedély kikérésére, mert jaj többmillió páriája a túlvilágnak utolsó kenet nélkül távozott az örök életbe: erkölcsi kérdés ez, uraim, azért szívleljék meg, amit bizony isten sugall önöknek rajtam keresztül: papokat missziót Oroszországba s gyűjtsünk gabonát részükre, nehogy az utolsó kenettel siető misszió érkezése előtt távozzanak a túlvilági fényességbe. Uraim! ne felejtsek hogy az éhenhaltak nem fizethetik meg háborús adósságaikat, nekünk segíteni kell rajtuk nehogy adósságtól szennyes becsületük miatt örökre elveszítsék a túlvilági örömeiket. *Uraim, bízom az önök emberi erkölcsében.*

A költők művészek modern felszerelésű lebujaiban valaki pipával szájában fel sem kelve kiáltotta ki megváltó látomását: „Egyszer s mindenkorra, testvérek! Nincs erkölcs! És mégis ÉN nem szeretem az öldöklést, a betegséget, a nyomorúságot. Nem azért testvérek, mert az erkölcstelen, mert rossz. Tisztában vagyunk vele, hogy nincs rossz, mert nincs jó sem, de mindennek látása *kellemetlenül érint ENGEM, megöli Bennem a Szépséget*, ami pedig mint az Élet értelme ötvözött szavak zenéjébe kívánczik Belőlem.” A pusztá látáson túl ekkor hasonlította össze a dolgokat: Itt éhenhalnak ott kenyérrel fűtenek. Igen! az éhenhalt nem tud fizetni, az építési vállalat tud. De a mozdonyoknak is nagyobb gyorsaságot ad kenyér helyett, a szén, a villamos vízi energia. Ez a gazdasági probléma. De a *gyorsaságnál, a termelés fokozásánál fontosabb az ember. Mert elvégre mégis az emberért van a termelés s nem a termelésért az ember. Ez erkölcsi kérdés! Tehát*

VAN ERKÖLCSI KÉRDÉS – CSAK ÉPPEN MA
NINCS ERKÖLCS

A lényegnek itt kell lenni: az emberért van a termelés s nem a termelésért az ember. De ma a termelésért van

az ember! *Ezt kell tebát megváltoztatni.* Ez volt első megállapítása. Elmélkedett és orrlukaiból nagy párolt égő kátrányolaj felhők fűtyültek ki kémiai tartályok öbleibe.

CSILLAGOK

... órák elvesztették mutatóikat, de a ketyegés ritmusát mindenki hallotta...

„jaj MIKOR telik be az idő felettünk?!”

... a föld ritmusát is sokan tapogatták ki a nagy ütő-ereknél és valahogy a bőrkéreg vékonyodását is kiéreztek a kalapálásból, de...

„jaj MIKOR lövell ki vastag sugárívekben a föld életvörös vére?!”

...az idegek ugyanazt a ritmust zengték és sokan kötéltáncosokként mint szilárd pallóra léptek a zengő idegekre, hogy túllépjék magukat és korukat...

... már egész közönséges jelenség volt, hogy emberek kivetköztek önmagukból, az idegpallón vérüket elcsorgatták és mint szerves részei a föld vérritmusának bekapcsolódtak...

ez megint mint már sokszor *az akciók utáni várakozás fulladt levegője volt...*

... de mindenki tudta, hogy *akciók következnek utána a ritmus kérlelhetetlen törvénye szerint...*

Sokan az iránymutatókat is kiejtették szemükből és csak elvágódtak megjegesedett agyuk lejtős síkján...

„jaj MERRE is vehetjük utunkat?!”

a nemrég felfedezett egyensúlyérzék ismét elvesztette minden hitelét

akárhová kapkodtak is: minden csak elsikkadt ki-

nyílt tenyerük alól és senki sem tudta elvékonyult ujjait ökölbe formázni...

„jaj MIBE is fogódzhatnánk, hogy újból kiegyenesedjünk?!”

sokan már előre elfeküdtek a vízszintesbe, mert már nem is ettől, de inkább magától az eséstől remegtek...

és voltak olyanok is, akik a függőleges szerelmét semmiképpen se tudva elveszteni, felülről támasztották fel magukat simuló kötelek hurkával

a diákból ekkor kisikoltott a nyolc éve lepecsételt élet:

„mikor és merre találkozhatok az EMBERREL a fenevadak rengetegében?!”

a kenyér egyszerű lágy hangján szólalt meg az örömös ember, aki a föld ütőcrét párnázta füle alá:

„*Az ember nem rossz és az ember nem jó; az ember olyan, amilyen lebet! Ne keresd az igaz embert, aki igaz életedet megformázza! Mert nem az igaz ember formázza az igaz életet, de az igaz élet formázza az igaz embert.*”

a lányos diákból kicsattant az agilitás:

„jaj, de ki fogja fölénk kupolázni az igaz életet?!”

a kalács melegségével ölelte körül a diákot az örömös ember hangja:

„Nem az igaz ember, mert *ma az igaztalan életben nem teremhetnek igaz emberek. De megteremtik az igaz életet* TE és ÉN és ŐK mind, *akik feléreztek az igaz élet szükségét, akik meggyűlöltük az igaztalan életet, kiszakadtunk belőle és minden idegporcikánkkal az új igaz életért remegünk. MI: te és én és ők, akik tengerbe dobtunk ki magunkból mindent, ami az igaztalan élethez kötött, de mégsem lebegünk a mai és új élet között, mint akik alól kiszakították a talajt, de igenis erős kézzel megragadjuk a mai igaztalan életet és azt eszközként és anyagként kezeljük. Mert mondom neked, az igaz élet*

alapja és az igaz élet anyaga az igaztalan élet és minden élet a halálból csírázik.

a diákból csak tovább is kisírt a káosz pesszimizmusa: „jaj, hogy alkothatja meg az igaztalan ember az igaz életet?! Meg vagyunk mi fertőzve az igaztalan élet bacilusaival és minden gondolatunkat, tervünket és tettünket ezek diktálják. Menthetetlenül el vagyunk kárhozva s az elkárhozottság átkát beleékeljük minden alkotásunkba. *Honnan vegyük a tiszta anyagot e tiszta élet alkotásához, de jaj honnan vegyük tiszta magunkat hozzá?* Minden fertőzöttet el kellene égetnünk és el kellene égetnünk fertőzött magunkat, hogy semmi tisztátalan se tapadhasson az új tiszta öröms élethez. De jaj, a nagy tisztító tűz után hol maradna az új tiszta anyag az anyagtalanságban és hol maradna a tiszta ember: minden ember pusztulása után?!”

ellenállhatatlan derűtség ömlött el öröms ember arcán:

„Ha mindent és magunkat is elégetnénk és semmi sem maradna: *előlről kezdődne el az élet s ezer évek múltán ismét a mai igaztalan életbe és igaztalan emberbe jutnánk el.* S akkor ezer évek múlva újra megjönnének azok a fertőzött, de az igaztalan életből mégis kiszakadt és az igaz élet szükségét és szükségszerűségét felérvő emberek és ugyanazt a kérdést s ugyanúgy állítanák fel, mint ahogy felállítjuk mi ma pár ezer évvel előttük. Örökös körforgás: örökös pusztulás és örökös újakezdés volna ez s az igaz öröms élet sohasem születne meg és sohasem szülné meg az igaz öröms és tiszta embert. Ezt a lehetőséget vessük el, mint tarthatatlant.”

„De hogy születhetik élet a halálból, igaz élet az igaztalanból?!”

„*Minden a saját ellentétéből születik meg. Mert nincs halál, csak örök élet van. Nincs halál, csak az erők átalakulása! Nincs halál, csak az anyag átalakulása!* Ahogy

a burzsoá megszülte sírásóját és ellentétét, a proletárt, úgy az igaztalan élet meg fogja szülni ellentétét és sírásóját, az igaz életet! A mi életünk lesz a jövő élet apja és anyja, amint a tröszt volt a mi apánk és anyánk.”

A gyűlölet iszonya hördült fel a diákból:

„a tröszt apánk és anyánk?... Így talán még kézcsókos hálával tartozunk neki?!...”

„Nem tartozunk kézcsókos hálával a trösztnek, mint nem tartozunk vele apánknak, aki nemzett és anyánknak, aki szült!

Imber! Magad építetted meg tested és magad építetted meg jellemed és gondolatköröd! Nem saját erőddel, de nem is szüleid erejével! A társadalomnak vagy kis paránya s a társadalom és osztályod által összehordott anyagból építettél – útmutatása szerint. Nem szüleidnek köszönheted tested, mint nem szüleidnek köszönheted jellemed és gondolatköröd. De osztályodnak és magadnak!”

hirtelen fénnel világosodott meg a diákban a meg-látás:

„apám az igaztalan élet apostolának szegődött és anyám jaj, gyáva féligélőnek, beletörődőnek, visszarettenőnek más parancsát és útmutatását várónak akart megformálni s már születésemkor kis táblát akasztott nyakamba, amit látnom kellett, amikor felkeltem és amikor lefeküdtem, amikor otthon ültem és amikor jártam az úton, s jaj mindig, amikor nagyot, bátrát, igazat akartam cselekedni:

NE TEDD

himbálózott a nyakamban és jaj, csak én tudom: mennyi csatámba, mennyi idegszakadásba, energiapazarlásba, vitustáncba, lázas éjszakába, önvitába, agylékelésbe került, míg fokónként, jaj, csak nagy sokára, csak lépésről lépésre, kérdésről kérdésre, vágyról vágyra, akarásról akarásra, esetről esetre: az összepréselt akaraterők né-

ha-néha kirobbanása alkalmával velük együtt vágtam ki meglékelte agyamból igaztalan igazságait! Csak én tudom, hogy még ma is, most is, ha tenni kell, ha tenni akarok, csak e tábla ellenére kell azt megtennem s jaj, még ma is mennyi gőzt kell magamba sűrítenem, hogy a kisüvítés vihara maga előtt söpörje a valamikor belém-idegzett igaztalan igazságokat. A társadalomnak, emberekkel találkozásomnak és magamnak köszönhetek mindent, csak testem való apámtól és anyámtól.”

„Tested se való szüleidtől. *Nincs egyszerre és örökre teremtés.* Minden fokonként alakul ki az időben. Hiába örököl a burzsoá vagyont szüleitől, mert tíz év múlva már nem mondhatja, hogy e vagyon a szüleitől való. E vagyon már rég tőkévé alakult át, amit nem szüleinek, de munkásai munkájának köszönhet. S ha e tíz év alatt a munka nem gyűjt új tőkét, a burzsoá örökölt vagyont felette volna és éppen semmi sem maradt volna belőle! Épp így: testednek csak kis részét örökölted szüleidtől, de e kis test minden sejtjét már rég felemésztetted volna, ha egyre újabb sejteket nem teremtesz hozzájuk. Nem volnál már az élők sorában, ha sejtjeidet ki nem cseréled és meg nem sokasítod. Eleinte apád munkája vagy apád munkásainak munkája tette ezt lehetővé, de nem dolgozhatott volna apád a társadalmon kívül. De mióta magad dolgozol: magad cseréled és szaporítod tested sejtjeit és nincs ma már egyetlen sejt sem testedben, amely azonos volna régi sejtjeiddel. Mint az eredeti tőke akkumulált tőkévé, úgy az eredeti test akkumulált testté változik. Egész mai tested magadnak s a társadalomnak köszönheted s magadnak és a társadalomnak tartozol: nem kézcsókos, *de harcos hálával; harccal, amely meghozza a magad s a társadalom igaz tiszta öröms életét.*”

„Megyek”, – viharzott ki a lányos diák ajkai közül a telítettség, – „megyek, megrázom Sámsonnak ma-

gamban érzett erejével az igaztalan életet, megszabadítom kötöttségéből az örökegy és mindig-más, de mindig tiszta anyagot, hogy az igaz élet örömös lakóházát építsem meg belőle. *Megyek! Mert így érzem, hogy íjból megjött a tettek, hitek és építések ideje!* Megyek és hirdetem a legörbedt hátú viskóknak!”

II.

A ma született gyerek, a mezők kergetőző csikájának könnyűségével lelkenedett be lányos diák legörbedt hátú viskók közé. Minden terheltségtől megszabadult. Minden kötelezettségek nyakba véresedő tábláit maga mögé dobta. Minden hálán általlépett s az egyetlen kötöttség, a harc hálája, beleörömösödött minden ideg- és izomrostjába. Együtt keringett minden vércseppjével. Együtt lélegzett tüdejével és keményre acélosította és rugalmasra gerincét.

Előbbi kétségeire csak úgy emlékezett vissza, mintha soha nem lettek volna szerves részei testének s csak oly könnyű mosollyal vetette magát által rajtuk, mint valami tőle idegen ember korlátain. És ez az idegenség tette szívóssá és acélossá a mások korlátainak, kétségeinek összezúzásában.

A társadalmi erők dinamikája hajtotta előre, de csakhamar megrekedt bámuló szemek értelmetlenségén.

– Gyengék vagyunk mi a harchoz, testvér, izmaink acéla már berozsdásodott és lábaink a mindennapok kitaposott ösvényére is csak tapogatva találnak. Jártak már minálunk az igazság apostolai, de a mi terhektől görbedt hátunk nem egyenesítették ki. Nem hiszünk mi már semmi új hiteket, mert a hit szavát túlkialtja üres gyomrunk korgása.

És félszemű koldusasszonyból is megáradt a szavak hörgő patakja:

– Jaj öcsém, nem lehetsz te igaz ember, mert hisz szavakkal akarod táplálni vénhedt csontjaim. Rég ebek harmincadjára jutottam volna én, ha azok nem vettek volna magukhoz, akik ellen istentelen káromlásod irányul. Nemeslelkűek a gazdagok és ki gondoskodhatnak más rólunk, nyomorultakról, ha ők nem gondoskodnának. Igaz, újabban megcsappant az adomány, de élni lehet s belőled meg nem élhetnék, mert bizony te is csak azokra szorulsz, akiket káromolsz s meg kell változnod bizony neked is, ha éhen nem akarsz dögleni. Nem az igazság útján jársz, mert te az öngyilkosság tanát hirdeted.

Lányos diák homlokán kigyúlt a hit vörös csillaga.

– Az élet tanát hirdetem én bizony, anyám, nem az öngyilkosságét. S lehet, hogy saját halálom okozom, de az én halálomon át a harc nektek örök tiszta életet teremt. Ne higgyetek a gazdag emberszeretetnek és humanizmusnak, mert bizony csak saját javát szolgálja. Szolgáivá tesz benneteket és nemcsak testeteken, de lelketeken, gondolkodástokon, érzésteiken is uralkodik és saját uralmának támaszává tesz benneteket, természetes ellenségeit.

– Óh nem nemes szíve és emberszeretete hajtja a tőkét arra, hogy kórházaiban, humánus intézeteiben ápoljon és tápláljon titeket, de a félelem és náluknál is erősebb gazdasági törvények. Mert bizony félnek ők a nyomor rohamától, mert bizony ők se a maguk gazdájuk, de tőkéjüknek rabjai. Csak éppen jobb sorsot biztosított nekik a tőke hatalmas birodalmában. És a tőke is szilárd törvények uralma alatt áll, amelyeknek lépten-nyomon kénytelen engedelmessé válni.

– Nyomorban él a munkásság, éheznek, fázik, rongyokban jár, de nincs pénze, nem tudja a legszükségesebbet sem megvásárolni. S mert a munkás nem vásárolhat, a tőke sem adhat el s már helye nincs raktá-

raiban a sok kész termék számára. Bizony, ha a tőke készpénzét újból a termelésbe fektetné, minden áru a nyakán maradna. S mert ezt nem akarja, – oh, mert nagyon is olcsón kellene akkor adni portékáját, – s így nem tudja, készpénzével mit tegyen, – mert bizony annyi rengeteg pénzt a tőke sem tud magára költeni, hát a szegényeknek nyújt belőle morzsákat, hogy neki is legyen belőle egy kevés, hogy vásárolhasson magának rajta valamit, hogy a tőke megszabadulhasson kész portékájától, de mielőbb, amíg drágán adhatja. Így két legyet ütött egy csapással: eladta portékáját, vissza is kapta pénzét kamatostól s meg is vásárolta a szegények lelkét is, a ti lelketeket, testvérek, hogy továbbra is nyomorban tarthasson.

– Rosszul mondod, testvér, mondta tisztán öltözött munkás, mert ma az imperializmus korát éljük s bizony a tőke nem gondol azzal, hogy minket felruházzon, de tőke- és árufölöslegét más országok és világrészek polgárainak igyekszik drágán eladni, olyanoknak, akik tudnak vásárolni. Ezért a gyarmatpolitika, a fegyvercsörtetés s az állandó háború távoli országokban a béke idején is.

– Igazad van, fordult lányos diák tisztán öltözött munkáshoz, de elfelejtetted, hogy a tőke csak ott tud eladni, ahol szükség van árujára, ahol nincs ipar, amely ellátná e távoli országok lakóit. De ahová a tőke beteszi a lábát, ott előbb-utóbb kifejlődik a termelés s nem soká fog tartani és már a gyarmat is oly fölösleggel fog rendelkezni, amit otthon már nem tudnak elfogyasztani, mert hiszen ott is csak a vásárlóképesek fognak fogyasztani, míg a szegények tömege éhezni fog továbbra is a terített asztalok szomszédságában. És mi fog akkor történni? A volt gyarmat az imperialista anyaállamnak versenytársa lesz új piacok szerzésében. S az új piacok is kifejlesztik iparuk és mezőgazdaságuk és egyre gyors-

sabb tempóban indusztrializálódik a világ. Hol fogja akkor a tőke eladni kész termékeit és hol fogja akkor befektetni új vállalatokba fölöslegeit, tőkésített profitját és hol fogja beszerezni nyerstermékeit, ha már az egész világ sötét lesz a gyárkémények füstjétől?!

– És már ma magával ragadott minket ez az áradat. Már ma ott tartunk, hogy adósoktól nem fogadják el hitelezők törlesztéseiket, mert nem tudnak e tőkékkel mit kezdeni, hiszen ők nem vásárolni, befektetni, de eladni akarnak. És inkább adósaiknál hagyják a kölcsönt, hogy azok vásárolhassanak rajta. És ma már ott tartunk, hogy az adós erőszakkal is rákényszeríti a hitelezőt a kölcsön és kamatok visszafogadására, mert szabadulni akar a tőkétől, amely őt befektetésre és vásárlásra hajtáná, amikor ő is eladni akar. És bizony ma már nehéz új piacra akadni, mert a volt vásárlók is már eladókká fejlődnek.

– Testvér, kiáltott föl tisztán öltözött munkás, de hisz akkor *újra elérkezett a tettek, hitek és építések ideje*. Hiszen akkor már odajutottunk, hogy a fejetlen kapitalista termelés olyan ellentmondásokba bonyolódott, amiket sohasem tud megoldani. Hiszen akkor ma már rövidesen egyetlen piac minden országok szegénysége marad és elérkezett az ideje, hogy a raktárak fölöslegeit közöttük szétosszuk, *elérkezett az ideje, hogy megszervezzük a munkát, a termelést – hogy csak annyit termeljen, amennyi minden ember jólétéhez és öröms, kultúrárs életéhez szükséges.*

Rohanni készült már tisztán öltözött munkás, hogy visszaköltözött hitét és tetterejét minden szegénybe átömlessze, de lányos diák, homlokán a hit kigyúlt vörös csillagával, visszakialtotta:

– Megállj, testvér!

– Menj, hirdesd a hitek, tettek és építések idejének újra beköszöntését, de imerd meg előbb a teljes igaz-

ságot. Mert ne gondold, hogy a tőke nem ismeri ellentmondásainak, fejtelenségének tömkelegét s hogy nem tudja, mi vár reá ezért. S éppen ezért meg akar minket a tőke előzni: önmaga akarja a termelés megszervezésének munkáját kezébe venni. Önmaga akarja a raktárak feleslegét kiosztani. Óh nem végképpen és teljesen, fenntartás nélkül akarják ők ezt. Csak kis mértékben! Hogy a szegények egy kis részét tegyék vásárlóképessé – annyira, hogy raktáraik egyre kiürüljenek. Ennek a kisebbségnek jobb életsorsot biztosítanak s ezzel a saját termelésüket is fokozzák. De viszont rajta is vannak a gazdasági diktatúra eszközeivel, hogy ezek minden bérüket és minden szabad idejüket fogyasztásra fordítsák, hogy fényűzőn éljenek és semmit se takarítsanak meg.

– Testvér, kiáltott félvállú zsákoló, de a megszervezett fokozott termelés újra megtölti a raktárakat. És akkor újabban és egyre szélesebb rétegekre kiterjedő engedményekre kényszerül a tőke, amelyek újból csak fokozzák a termelést s így mindaddig, míg a belső piac kiszélesítése is lehetetlenné válik.

– Úgy van. De ne felejtsük el hozzátenni, hogy a belső piac kiszélesítésére teremtett munkásarisztokrácia, – mert ennek nevezhetjük, – tízszeresét, százszorosát és ezerszeresét teljesíti azelőtti munkateljesítményének. És ez se fokozható a végtelenségig, annál kevésbé, mert ezt nem minden ember és nem soká bírja ki. S így a munkásarisztokrácia előbb-utóbb a rokkantak szemétdombjára kerül.

– De a munkások ellenállásának letörését s a munka és piac szervezését nemzetközi trösztök létesítésével igyekeznek elérni. Mégis a versenyt nem kapcsolhatják ki. Csak egyszerűen jobban szervezett és nagyobb csoportok egymás elleni harca indul meg. Az iparosított gyarmatok pedig egyelőre még ellenük harcolnak,

de vigyázzatok, testvérek, ne feledjétek, amit mondtunk, mihelyt a gyarmatok kifejlesztik iparukat, ott is megindul az osztályharc s nem maga a volt gyarmat, de annak egyik, az új élet szükségét felérző osztálya lesz segítségünkre az öröms élet, az új társadalom megépítésében.

– S a megszervezett tőke e fejlődés végén újból csak oly ellenmondásokba ütközik, amit már nem tud megoldani: s a szervezettebb, a kollektivitás felé haladó termelési formák a szegények kezében átokból áldássá változnak.

– Mikor lesz az, testvér, jajdult fel a kétségbeesés félvállú zsákoló ajkán, nem győzzük mi bevárni, míg a lassú fejlődés önmaga vezet el a kollektív termelési formákon át az öröms élethez.

Lányos diák arcán lázrózsákba ült a hit energiája:

– Nincs különbség, testvér, a fejlődés és forradalom között. Mert bizony csak harc az útja minden fejlődésnek. Nem várhatjuk tétlenül az idők beteljesülését, de magunknak is oda kell akasztani acélos vállunk. A fejlődés útja a kiélezett ellenmondás: az osztályharc! És bizony mondom nektek, megjött újból a hitek, tettek és építések ideje. És semmiképpen sem biztos, hogy a tőke fogja folytatni a termelés megkezdett szervezését!!

III.

Röpítették az utcák lányos diákot és jólöltözött munkást. Az acélos levegő ijedten hátrált masinás rohanásuk elől. Az utca közepén drótkötelek villanyos szikrákat szórva összehidalták a külvárosokat. Energiák íveltek el rugalmas ferdülésekben s az aszfalt dobta őket előre végnélküli rohanásba.

Egy egységes egész volt a város túlkölő gyárkéményekkel körülkerítve. Csak a belváros vált el éles magasba-

törő vonalakkal a körülötte ellaposodó kültelepektől, amik istállóként voltak odatapasztva a körüti paloták, áruházak, bankok és tükrös kávéházak falához.

A téren ott pompásodott a kultúra palotája, a színház, de a külvárosok embervakarcsai részére is ki volt írva a periféria egy kocsmájának homlokzatára:

BOLHACIRKUSZ

És bent az ivóban, vattázott kazettában jó melegen tartva, véren táplált bolhák körtáncot lejtettek éhenvesző, didergő proletárok ámuló szemei előtt.

Lányos diákban felbuzgott a keserűség és csak el-kente körme alatt bolhaszínház primadonnáját.

Bolhásember kővé meredt a réműlettől.

Csak kiszaladt nyitva felejtett száján:

– Gyilkos!

Lányos diákon hirtelen átviharzott az első ölés izgalma, de bolhásemberben most már feloldódott az indulat meredtsége és színészesen ontotta magából a szavakat.

– Tönkretetted esztendőik munkáját. Megölted kenyérkeresőm! Elvetemült, istentől-embertől elrugaszkodott gyilkos! Az élet és művészet ellen követtél el bűnt! Kártérítést! Kártérítést!

Jól öltözött munkásból felderengtek az emlékek:

– Apám a bánya terméssziklája kente el; öcsém fejét a gránát tépte el és húgom tüdejét a nyomda ólom-parái marták fel. És bizony kártérítés nélkül tengette anyám életét a mosóteknők felett, míg bele nem fült a szennyes levek lúgos gőzébe.

De csak megjelent a rend deli öre s a kártérítés levonása után pattogó szitkok között hajította ki lányos diákokat és jól öltözött munkást a művészet pálinkagőzös csarnokából.

Csak most vették észre, hogy halszemű professzor

is velük bukott át az ajtón és csak hajtotta hisztériás tébolyultsággal keserű mondókáját:

„... Nappal: a munka istállójában (óh, a nemes munka, szent profittermelő) ... mi vagyunk?!: csavar a gépben! Küllő a kerékben! állunk egy helyt, míg körülöttünk veszetten forog, vagy megállás nélkül járjuk mindig ugyanazt a pályát. Körültekinteni nincs idő... tovább... veszetten, körben... mindig ugyanazt a pályát: szédülésig

„... Nincs megállás... tovább... körben, kábultan, tántorodás nélkül (biztosan összetart az abroncs a többi küllő szoros kapcsolatába) távolodás, közeledés lehetősége nélkül... mindig ugyanaz a tisztas távolság (mégis együtt... biztosan) mereven (összetart az abroncs) körültekinteni nem lehet a szédültségben... (de ha egyszer... egy pillanatra-villanatra magunkból, a kerékből kilépve látnánk a kerék szédült forgását...?!):

„Csak egy azonos közös egész tárulna eléd külön reteszelt-rekeszelt küllők nélkül...

„...Reggeltől-estig... reggeltől estig: *a nappal...*: *a szémsikéasztó* (csak gyávák nem akarnak látni) *hallásrabló* (hogy zúg veszetten a gép) *kalodábacsukó* (jó kifogás gyáváknak: nem tehetsz semmit) *idegvedv-szívó-vércsapoló* (óh, tiszta, piros, nem szifilisz) MUNKÁ (szent profittermelő)

„...egyiptomi rabszolgahajcsár, nem más / maga is rabszolga / a kopottkönyökű a katedrán

„... s munkája eredménye: férfizom kupec / lazulnak a csavarok / asszonyhúsmészáros / első éjszaka szent joga / magzatgyűjtő ügynök / ürülnek a kaszárnyák / intézeti humanista / asszonyok szüljetek a flaszteron: ez a legújabb divat / sziklatestű kötőrő (a nap perzsel, sós izzadságunk hörpölgük) mosolygó rendőrtiszt (még találkozhatunk) vizslaszemű újságkuli (rég kiélt minden hitet) paragrafusarcú bíró (az ember is csak paragrafus)

„... mint kész termékek hullnak ki a gép okádó száján
„... És éjjel... elénk hörög a nappal mérlege: TEN-
NI-TETTÜNK (cél, harc-robot, víziók) ... újból pasz-
szív... majd holnap... de holnap újra a nappal...
és felültetnek a morál bajonettjére... többet hátra,
mint előre... és újból passzív a mérleg...: KÖVETEL-
TARTOZIK (TETTÜNK-TENNI) ... és vonaglik új-
ból a nappal mérlege... és így... egyedül, külön; min-
den küllő egyedül... külön... egyedül fetrengünk a
szalmán a nappal agyunkba ékelt hörögő mérlegével...
holnap?! holnap?!... soha?!...

„Lékelt agyunk ködös síkján mágikus erők táncol-
nak... megőrülünk...

Lányos diák vállon fogta halszemű professzort, aki
csak darálta hisztérikus tébolyultsággal a mondókáját.

– Megállj, bajtárs! Állj közibénk és állítsd meg a
szent profittermelő munka kerekét és velünk együtt
erőbe lendülve változtasd aktívá nappalaid mérlegét.

– Próbáltam már – hörögött ki a kétségbeesett hite-
vesztettség halszemű professzor tébolyából – próbál-
kozok a diákokkal... a fiatalság az erő tárháza, a fiatal-
ság a hit erőssége...

– Hagyd a diákokat – bűgött fel lányos diákból az
emlékezés keserősége – a diákok csak a mai erkölcs-
telenséggel, a kizsákmányolásnak csak kirívó eseteivel
elégedetlenek. Óh, közöttük és professzoraik között
töltöttem le nyolc lepecsételt esztendőmet és ismerem
őket sarkuktól fejük búbjáig! Nem sokban különböz-
nek ők, nem sokkal különbek tanáraiknál, e szalmával
bélelt öntelt figuráknál! Az erkölcstelenséggel elégedet-
lenek csak ők, de nem akarnak új erkölcsöt építeni a
mindenki örömének, de a régi kizsákmányolás erköl-
csét akarják újból megerősíteni és profitra éhesek maguk
is. Mire elhagyják iskolapadokat, teljesen tanáraikhoz
zülленnek vissza.

– Óh, nem – hadarta papos ihletettséggel halszemű professzor – a minap is egyenruhát szabattam rájuk, hogy kibékítsem a ruházatban is jelentkező kirívó osztályellentétet. Megértették és most csak testvért lát a szegény a gazdagban.

– Ne tedd, szerencsétlen – sikoltott ki a hit lányos diákból – testvérré a szegényt a gazdaggal. Mert hiába-
való és erkölcstelen! Nem szünteti meg az egyenruha az ellentéteket, csak enyhíti és takarja: csak port hint a szemekbe, amelyeket éppen tisztánlátáshoz kell szoktatni. De nem lehet eltakarni a fekélyt, mert kiüt a kötés alól is! Vágd ki, ha egészséges testet akarsz!

– Kielezni kell az ellentéteket! Nem enyhíteni! Ez a fejlődés útja! A gyógyulás útja! Az erkölcs útja! A takarás meglassítja, kerékkötője a fejlődésnek – habár azt mégsem akadályozhatja meg. Kielezni az ellentétet! Külön egyenruhát szabass a szegényekre és külön gazdagabbat a gazdagokra, hadd lássák tisztán, hova valók! S ha ezt nem teheted – hagyd meg a fejlődést a maga menetében. Hadd hivalkodjon a gazdag, hadd érezzen keserűséget a szegény. Meg ne lassítsd a fejlődés tempóját, ha már meg nem gyorsíthatod, mert bizony már most is csak nehezen tudják bevárni a szegények az öröms élet beérkeztét.

– Igazad lehet, bajtárs – ámultak el a szavak halszemű professzor tébolyultságából – és bizony én is csak nehezen tudom bevárni az öröms élet beérkeztét. De lehervadtak az én bátor gesztusaim és elapadt bennem rég a lendület. Idegeimről lekopott az élet és szikkadtan feszülnek, mint híd az ásító szakadék ajkai között. Sorsom a múlt nemzedék tragédiája, amiből valamikor fiatal pezsdülés kiszakított, de amibe napi gondok szürke tömkelege, asszony és család, éhező porontyok könnytől mocskos arca s az általános lendület hitevesztett kátyúbarekedése ismét betérített.

– Ne szaporítsd családod a nyomor végtelenségébe és ne köttesd le magad asszony- és gyereksírással. Állítsd meg a szaporodás masináját, a nyomor és munkanélküliség hadseregének növesztőjét. Bojkottáljuk, testvérek, a szaporodást mindaddig, míg tiszta, igaz, könnytelen, de mosolygós és nem kenyértelen életet nyújthatunk nekik. Állítsuk meg a szaporodást, azután a termelés gépezetét, hogy a mi képmásunkra indíthassuk meg újból.

– Asszonyok! Ne szüljete! Ne hosszabbítsátok meg gyermeketeken át a nyomort, a pállottszájú kenyértelenséget. De szüljete újból, ha az öröms, kultúras élet társadalma nyíltan és kötelességszerűen is magára vállalja a jövő mosolygó szemű gyermekének felnevelését. Ne szüljete ma, asszonyok, az álhumanizmus, a flaszteron szülés korszakában.

De bizony megszólalt fiatal napszámos asszony, mert akkor már sokan állták körül lányos diák és halszemű professzor vitáját az élet kitagadottjai közül.

– Nem jól beszélsz, testvér, mert kinek élnénk mi, ha nem gyermekeinknek élnénk. Mi örömünk volna az életben, ha nem gyermekeink és a szaporodás élvezete és ki hozná meg számunkra is aggságunk biztosítását, ha nem gyermekeink hoznák meg. Bizony mondom neked, testvér, gyermekeink az egyetlen takarékpénztárunk, nekünk, kisemmizetteknek, akiknek nincsenek betétjeink márványbankházakban.

És halszemű professzor ajkain is kísért a remény utolsó szalmaszála.

– Bizony ki hozná meg az öröms, igaz életet is mindannyiunknak, ha nem az erőteljes új nemzedék, aki felvált bennünket: élethől, divatból kikopott, vénhedt figurákat.

– Megálljatok! nem ti beszéltek most velem, de halálos ellenségeitek beszél rajtatok át hozzám. Mert

igaz, hogy a jövő erős generációja fel fog bennünket váltani a harcban és folytatni fogja azt. De ki biztosít minket, hogy a mai korbácsoló nevelésnek hatása alatt mellénk és nem ellenünk áll majd a frontba?! És bizony halálos ellenfelünk, a tőke beszél azok szájából, aki a harc kötelezettségét teljesen az új nemzedék vállára akarják áthárítani, míg ők, a mai nemzedék, továbbra is passzív türelemmel állnak ökrök módjára a jármot. Mert bizony az átkos kereszténység szelleme ez, amely nem itt a földön, de a túlvilágon akarja nyújtani az örömet és jutalmul – azt, ami jogos tulajdonunk. A jövő generációban bizakodás – a túlvilágban való bizakodás – és papok, tudósok, filozófusok s más lakásai a tőkének találják azt fel könnyen hívó, veszendő nyájnak.

És tisztán öltözött munkásból is megszólalt a gyerekkori keserűség emléke:

– Óh, asszonytestvérem, vadd be te is, hogy nem a saját életed és annak keseredett átká szólalt meg belőled, de másoktól hallott és végig nem gondolt, készen kapott, hazug igazságokat szajkolt csak szíjad. Vadd be, asszonytestvérem, hogy ha végiggondolsz saját gyerekkorodot és osztályosaid gyerekkorán, nem találasz akarva sem örömet benne, sem te nem okoztál örömet szüleidnek, akiktől sem tested, sem lelked nem örökölted. Óh, tudom én, hogy örömnélküli és nap-sugárnélküli volt mindannyiunk gyerekkora a füstös, bűzös műhelyek és perzselő szántóföld és kenyértelenség, játéktalanság poklában. És milyen örömet okozhattunk elátkozott keseredettségünkkel az anyai szívnek, ezt óh, te tudhatod legjobban, asszonytestvérem, ha rátekintesz mocskos, vézna kölykeidre, – óh, csak a késő esti órákban, ha megtérve a munka felszentelt aklából száraz kenyérről egyebet, még jó szót se adhatsz nekik a munka és nyomor fásult kínzottságá-

ban. És óh, asszonytestvérem, nem lesz se örömed, se takarékpénztárad gyerekeidben, mint nem volt az én anyámnak sem, mert bizony gránát vitte el öcsém fiatal fejét, bizony a nyomda ólompárája mérgezte meg húgom s bizony anyám is belefűlt idő előtt a mosóteknők lúgos gőzébe, míg én munka nélkül csavarogtam s a börtönök bűzét szaporítottam, mert emberen élni akartam.

– Bizony – szólalt meg útszéli csavargóból az alkohol mocskos gőze – nem való proletárnak a házasság és nem való proletárnak a család. Miattuk lettem én korhely, csavargó, részeges: mert dolgoztam hajnaltól éjjelig, mint a barom és dolgozott asszonyom is, mint az állat és gyerekeink csak bújtak elő, mint a gomba s az utca nevelte őket szabadon, de nem az igazi élet, de a mai rabszolga és rabló erkölcs mintájára. És bizony asszonyom is elszerette a jobb életsorsot biztosító tőke, én meg leittam eszem bánatomban. Csavargó lettem és lelencházba adtam szutykos kölykeim.

– Ne add lelencházba szutykos kölykeid – harsogta lányos diák, – hol a korbácshumanizmus kiszipolyozza és rabszolgahajcsárrá neveli, mert bizony a szabad utca nevelése is tisztább, erkölcsösebb annál.

– Ne add lelencházba – mondta az öntelt bizalom hangján kis rojtosgallérú szatócs is, aki most az éjjeli órákban is nyitott boltocskája ajtajában állott, – a család, házi nevelés a legjobb, az egyedül célravezető és gazdaságos.

– Mit sem ér a házi nevelés és mit sem érne akkor sem, ha lehetséges volna. Mert bizony ritka az a proletár, akit a munka a kenyérért el nem vonna gyerekei nevelési gondja mellől és bizony sehol sincs az a szülő, aki értene a gyerek neveléshez és érti a gyermek lelkét. Pedig bizony sohasem lesz az lehetséges, hogy minden szülő tanult nevelő legyen, hogy minden szülő tanult

lélekismerő legyen. És bizony nem is gazdaságos az, hogy minden szülő nevelő legyen, amint nem gazdaságos, hogy minden ember maga elégítse ki összes szükségleteit: maga termelje összes élelmicikkeit, cipőjét, ruháját, sőt szellemi szükségleteit is. Mert bizony kontár volna mindenben az az ezermester és bizony visszatérnénk ezáltal régmúlt idők házi iparára, holott ma a gyáripar jobban, gyorsabban és olcsóbban állítja mindent elő. A gyáripar idejét éljük és mért éppen csak az asszony házkörüli munkáját és gyerekei nevelését hagyánánk meg a kontár és drága és lélekölő, szabad időt nem hagyó házi iparban? Nem az egyéni, házi, de a közös, szervezett kollektív munka és élet a mi korunk élete és egyre jobban haladunk bele a kollektivitásba. Bizony a konyhai munkát is kollektíve kell megszervezni.

És épp így kell a legfontosabb termelő munkát, gyerekeink nevelését kollektíve megszervezni és szakemberekre bízni.

– Óh, hisz a lelencházban is kollektív a nevelés és szakemberre van bízva. De ki szeretheti úgy a gyereket, mint azt az anya szereti? – jajdult fel a szatócsból a szentimentalizmus.

– Nem úgy, testvér – kiáltott lányos diák, – amint nem mindegy, ki fogja megszervezni a termelést: a tőke-e vagy a munka, éppúgy nem mindegy, ki szervezi meg az embertermelést, gyerekeink nevelését. Lelencházak bizony a tőke intézetei és azok bizony az árvaházak, iskolák és egyéb kaszárnnyák is, de bizony nekünk a munkának is, még a termelés újjászervezése előtt meg kell szervezni az embertermelést proletár szempontból és proletár érdek, meg proletár kultúra vonalában. És bizony, testvér, nem elég a neveléshez, a jövő társadalom tagjainak termeléséhez a szeretet, – ha ez volna egyáltalán a szülői nevelés vezérfonala. Mert bizony, testvérek, nem láttam én még a nevelésben

sehol sem a szeretetet érvényesülni, de a szülői és gyereki önzést, mely minden családban harcban áll egymással. Mert bizony nem érti meg a felnőtt a gyermeket és bizony idegessé teszi mindakettőt a kényszerű együttélés. Mert két külön világban él a felnőtt és gyerek, két külön világot alkotnak és egymást soha meg nem érthetik. Unalmas ám a gyereknek a felnőtt komolysága és gyűlöletesek előtte nem órá szabott, értelmetlen szabályai, parancsai és tilalmai. És teher a felnőttnek a gyerek társasága, meg nem értett játéka és lármája. Egymást zavarják munkájukban a felnőtt és gyerek – mert bizony mondom néktek, a gyerek játéka ránézve nem játék, de komoly munka és életrekészülődés, – és bizony meggyűlölik egymást hamarosan hosszabb együttlét után. Bizony nemcsak a nevelésnek, de inkább a hirtelen haragnak és gyűlöletnek van legnagyobb része abban, ha a szülő ráemeli kezét a tisztaszemű gyerekre, mert útban volt a munkában és zavart, holott az ámuló gyerek tán épp így megverte volna a szülőt, ha ereje lett volna hozzá, mert bizony a szülő is megzavarta őt éppoly komoly munkájában. Bizony nem más a családi nevelés és nem más a tőke szervezett nevelése sem, mint csak hozzászoktatása a gyereknek a törvényes korlátok és bilincsek viseléséhez.

– De hisz akkor elveszti értelmét a házastársak együttélése is, – bukott ki a romantikus szerelem pelyhedző-állú asztalos legény száján, – ha a házasság értelmét és célját, gyerekeinket kivonják hatásköre alól?!

– Igazad van, testvér, – felelt a hit égő csillagával homlokán lányos diák, – elveszti értelmét a házastársak együttélése, mert proletár részére ennek eddig sem volt értelme! Három célja volt és van a házasságnak és állandó kényszerű együttélésnek: a külön háztartás, amelyről már tudjuk, hogy kollektív kell megszervezni: a házi külön nevelés, amit szintén kollektív nevelésnek kell

felváltani. És harmadik célja, de legfontosabb, az állandó, kényszerű együttélésnek, a házasságnak, a magántulajdon, a tőke öröklése: a törvényes örökösök váltakozása a tőke magánbirtoklásában. De a proletárnak nincs mit örökölnie, ezért ránézve a házasság e harmadik cél szempontjából is elvesztette értelmét és jelentőségét.

– Nem úgy, – sikoltott ki a romantikus szerelem pelyhedzőállú asztaloslegény száján, – mindebben igazat adok neked, testvér s azt hiszem, igazat adnak neked mind a többiek is, akik proletároknak érzik magukat. De te, testvér, nagyon is józan, praktikus szemmel nézel a házasságra és meg nem érted a szerelmes szív dobbanását, sóvárgását, amely csak féligélőnek érzi magát, amíg ki nem egészül, nem teljesül egészzé szerelmében, a másikban!

– Tévedsz, testvérem, – kiáltott fel lányos diák, – nem vagyok én hideg boncolgató tudós és homlokomon ott érzem a hit csillaga mellett a szerelem csillagát is. De romantika és burzsoá hagyományok szentimentalizmusa nem varázsolja vakká látó szemeim tükrét. Valld be te is, testvér, hogy sehol se láttál hosszan tartó boldog, de inkább is kényszerű együttélést az unalomig és gyűlöletig torzulva a nő rabsága, az átkos életkörülmények és éppen az állandó együttélés miatt. És ma, a mai fennálló keretek között csak két igaz kapcsa lehet proletárok együttélésének: a nemi kielégülés vágya és az együttharcolás frontja: a munkatársak és bajtársak közössége. De mondom neked, testvér: e két kapocs erősebb minden házassági kötésnél és kapocsnál és nem is kívánja meg az állandó együttélést és egy fedél alatt lakást, amint nem kívánja meg más munkatársak és bajtársak között sem, akik pedig erősebben és tartósabban vannak mégis egymáshoz láncolva a közös harc és közös hit ereje által.

Ekkor csak kigyúlt a hit és szerelem kettős csillaga

fiatal munkáslány homlokán, karonfogta lányos diákot és minden cifraság nélkül csak úgy egyszerűen mondta:

– Gyerünk! Együtt!

Mentek a nagy villanyos transzparenszek és reklámok fényképében, kettesben, egymásrataláltan. Hatalmas márványpalotáról ilyen hirdetést vetítettek még az éjjeli órákban is:

„... Tunney 500 millióért kiütötte Dempsey szemét, aki ezért 800 milliót kapott s most bányát vásárol. Éljen Tunney, az új bokszbajnok...”

Aztán kisvártatva új hír izzott a szemekbe:

„... Kammerer, az új élettan világhírű továbbfejlesztője, nem kapván meg a kellő anyagi eszközöket kísérleteinek folytatására, az élet titkának kilesésére – öngyilkos lett...”

És a körülálló tömeg összesűrűsödött a villanyos transzparenszek és reklámok alatt és hadonászva likvidálta a bokszbajnokságra kötött fogadásokat.

Lányos diákból kicsordult az erkölcsi felháborodás jogos kritikája:

– Látod-e, asszonytestvérem, a burzsoázia kultúráját és erkölcsét. Jól jegyezd meg magadnak, hogy valahogy el ne felejtse, ha majd egyszer hallod, hogy a proletariátusnak nincs kultúrája és ha uralomra jut, az a kultúra halálát jelenti majd. Akkor megmondhatod nekik: igen! az effajta burzsoá kultúrának ítéletnapját hozzuk magunkkal s a nehéz százmilliókat nem a szemek kiveréséért, de újrateremtéséért fogjuk adni. Elpusztítjuk a pusztító burzsoá kultúrát és megteremtjük a teremtő proletárkultúrát, mint az általános emberi kultúra ugródeszkáját. Mert bizony a burzsoázia csak a halál és halálsugarak tudományát fejleszti, de az életet teremtő tudományt akaratlanul is elkergetve magától, a mi karjainkba taszítja. És bizony láthatod, asszonytestvérem, hogy ma már a burzsoáziának kultúrája is

válságban van, mert a halál tudományára és a halál sportjára még tud milliókat költeni, de az élet kultúrájának akarva sem tudja a létminimumot sem biztosítani. De az élet kultúrája a proletariátus kezében kipompásodva megteremti majd az öröms életet mindenki számára.

– Érzem homlokomon a hit és a szeretet, tudás és gyűlölet csillagainak izzó tiszta ragyogását s e csillagok a leghalálósabb sötétből is lámpásként világítva ki-vezetnek az igaz útra – az élet útjára! Gyerünk, testvér!!

És az asszony utána mondta:

– Gyerünk a csillagok világosságában!!

IV.

Megháltak együtt, lányos diák és fiatal munkáslány, homlokukon a hit és szerelem izzó csillagával s reggel újból csak minden cifraság nélkül egyszerűen mondták:

– Megyek, testvér! Hív a munka. Te jobbra, én balra. A hit és szerelem együvé köt továbbra is! Találkozunk még a harc és szerelem barikádjain!

És lányos diák is megindult a munkakeresés keserű lejtőjén.

Gyárak, műhelyek, mezők és irodák füstös naptlan áporodottságában kétségbeesett kulijai a munkának kapkodtak levegő után s a napszűrő térségeken a nyomor munkanélküli hadserege áhítozott a dohos levegőt-lenség felé.

Lányos diák csak bekopogott a bőrfoteles irodák kivattázott ajtain, de a munka csak egyre kisiklott csukott markából.

S az áporodottság kiszítt kulijai és napszűrő térségek hadseregei a kenyértelenségben egymásra vicso-ritották rágásra éhes agyaraik.

S vattázott ajtók mögött, bőrfotelek mélyén, tiszta

hűs fényben disznófejű nagyurak mosolyogtak wertheim-szekerényeikre.

– A munkanélküliség tartalékhadserege egyre nő s az egyre kisebb számú munkásságból egyre nagyobb profitot préselünk ki, – fújta ki pocakos vezérigazgató a szavakat keverve karvastagságú szivarjának illatos füstjével.

– Az osztalék még alig 10 százalékos s a munkásság szervezkedik, – ásított kalapácsfejű részvényes, – aszszony és gyerekmunkát kell vásárolni s megnövelni a munkanélküliek tartalékseregeit, hogy szükség esetén a dolgozók ellen vezényceljük őket.

De lányos diák ekkor már napszúrásos térségeken ontotta magából a hit szózatát:

– Kitartani! Kitartani!!

– Az öröm útja az osztályharc, nem pedig az osztálybéke és testvérharc.

– Fel! Testvéreim! Mert az osztálybéke a testvérharcon át a bőrfotelesek diktatúráját jelenti. Felhasználnak benneteket testvéreitek elnyomására, hogy aztán titeket nyomhassanak el és az erőszakosan teremtett osztálybéke béklyóit imádkozzák kenetteljesen rátok. Fel! Fel! Testvéreim! Csalódní fognak a wertheimkasszások, mint már egyszer száz évekkel előtte csalódtak az ő uraik, mikor hasonló harcmódot használtak éppen a mai wertheimkasszások elődjével szemben. Csalódtok, mondom, testvérek, mert bizony a bőrfotelesek ősapái szemüket egy új országra, az akkori Angliára vetették, ahol már testvéreink uralkodtak győzelmes forradalom után és bizony a rájuk kényszerített osztálybékét leharcolták magukról s a forradalom útjára léptek. Óh, csak név és szerepcseré az egész, testvérek, mert a lényeg ma is ugyanaz. Akkor a feudálisok kényszerítették rá az osztálybékét a polgárságra – a polgárság segítségével és ezt abszolutizmusnak keresz-

telték. Ma a polgárság kényszeríti rá a proletáriátusra, – a proletáriátus segítségével – és neve fasizmus. De óh, testvérek a fejlődés forgó kerekét senki még meg nem állította, mert aki megkísérelte, annak elkapta bizony kezét a veszett örvényben forgó szíj.

– Rosszul beszélsz, testvér, mert kinek legyen bátorsága a szervezett osztályharc útjára lépni, mikor gazdáink egyik kezében kenyér, másikban fegyver van. Bizony, testvér, mindenki inkább harap a kenyérbe, mint az acélgolyóba.

– A hit a mi fegyverünk, testvér, és a szervezettség s ne feledd, hogy a polgárság is csak hittel és szervezettséggel volt felfegyverkezve az abszolutizmus hadseregei ellen. És győzött! Óh, de véd elmédbe, testvér, a burzsoázia bátorsága nagyobb volt születésekor mint most az agónia végső vergődéseiben. Akkor volt bátorsága, bár együtt saját uralmával – sírásóját is megteremteni. De bátorsága kisebb volt gyávaságánál, mert hisz nem tudta, hogy uralmával együtt sírásóját is megteremti. És hiszen már akkor kikérte a proletáriátusnak, későbbi sírásójának segítségét. Fel hát, testvérek! Fel! A szervezett osztályharcba!!

Ekkor wertheimkasszások parancsára két szuronyos munkanélküli ellépdelt lányos diákkal a börtön felé.

Napszúrásos térségen sötét komor csönd ült, csak a hit és szeretet csillagai ragyogtak izzó glóriát a kínzottak feje köré...

